

SELETUSKIRI
Vabariigi Valitsuse otsuse juurde
“Eesti seisukohad Euroopa Liidu tööstuse arengu kiirendamise määruse eelnõu kohta ”

Lühikokkuvõte

Eesti seisukohad kujundatakse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse millega kehtestatakse meetmete raamistik tööstussuutlikkuse ja süsinikuheite vähendamise kiirendamiseks strateegilistes sektorites ning muudetakse määrusi (EL) 2018/1724, (EL) 2024/1735 ja (EL) 2024/3110 eelnõu (COM(2026) 100) kohta (edaspidi Euroopa tööstuse arengu kiirendamise määrus)¹, mille Euroopa Komisjon esitas 4. märtsil 2026. aastal. Määruse eesmärk on parandada siseturu toimimist, luues ELi töötleva tööstuse arengut, konkurentsivõimet ja vastupanuvõimet toetav raamistik, mis keskendub teatud strateegilistele sektoritele ning aitab samaaegselt kaasa liidu kliimaeesmärkide saavutamisele, majandusjulgeolekule ja kvaliteetsete töökohtade loomisele ja säilitamisele. Määrus seab ambitsiooni suurendada tootmise osakaalu ELi sisemajanduse koguproduktis (SKP) 14,3%-lt 2024. aastal 20%-ni 2035. aastaks. Suurendades nõudlust Euroopas valmistatud toodete ja tehnoloogiate järele sihipäraste “Euroopa Liidu päritolu” ja vähese süsinikuheitega nõuete kaudu riigihangetes ja riiklikes toetuskavades, kiirendades loamenetluste protsesse ning kavatsedes määratleda liikmesriikides alad strateegiliste tööstusvaldkondade eelisarendamiseks, soovitakse määrusega edendada investeeringuid strateegilistesse sektoritesse, innovatsiooni ja tööstuslikku kasvu. Määrus on suunatud terase-, tsemendi-, alumiiniumi-, autotööstusele- ja nullnetotehnoloogiatele ning läbi seotud väärtusahelate toetab ka teisi energiamahukaid tööstusharusid muuhulgas süsinikuheite vähendamisel. Määrus ei hõlma kaitsevaldkonda kui ühte strateegilist valdkonda. Soovitakse suurendada välisinvesteeringute positiivset mõju ELi majandusele ning vähendada sõltuvust kolmandatest riikidest kriitiliste materjalide osas. Läbi loetletud ettepanekute toetab määrus ka ökosüsteeme, mida Euroopa vajab tööstuse ja majanduse kasvuks.

Üldmõju Eesti majandusele ja ettevõtjatele: IAA eesmärk on tugevdada Euroopa madala süsinikusisaldusega tööstust ja vähendada strateegilisi sõltuvusi. Eesti jaoks puudutab algatus eelkõige töötlevat tööstust, mis annab ligikaudu 12–13% lisandväärtusest, kolmandiku ekspordist ning hõlmab ~108 000 töötajat. Mõju on Eesti jaoks valdavalt sektoripõhine ja selektiivne: võimalused avanevad rohetehnoloogia ja kõrgema lisandväärtusega tootmises, samas võivad kaasneda avalikus sektoris ja teatud hangetes kulud eelkõige läbi potentsiaalse hinnatõusu ja halduskoormuse kasvu. Eesti huvi on suunata läbirääkimistel fookus paindlikkusele, dubleerivate IT-lahenduste vältimisele ning väikeriikide haldusvõimekuse arvestamisele.

Eelnõuga tekkida võivad kulud on seotud riigihangetes EL päritolu rakendamise ning avaliku sektori töökoormuse kasvuga eelnõust tulenevate nõuete tõttu. Riigihangetes teatud sektorites EL päritolu nõuete kehtestamine võib tuua kaasa lisakoormust nii riigihankeid korraldavatele asutustele kui ettevõtjatele. Eestil kasutusel olevate digilahenduste vahel ühtset loataotlust (automaatne andmevahetus, andmete taaskasutamine) võimaldava lahenduse loomine võib hetkel kasutusel olevate andmebaaside tarkvaralahenduste erinevuse tõttu olla kulukas. Töötleva tööstuse loataotluste jaoks tuleks luua nn ühtne juurdepääsupunkt. Eeldatavad muudatused toovad kaasa ka ulatuslikud arendused infosüsteemides. Ettepanekust tulenevaid kulusid käsitletakse riigi eelarvestrateegia protsessis ning täpsemad kulud selguvad rakendamisel. Iga EL liikmesriik peab eelnõu kohaselt määrama pädeva asutuse, kes peaks määruse ettepaneku nõuete alla minevat välisinvesteeringut hindama; Eestis tegeleb praegu välisinvesteeringute usaldusväärsuse hindamisega Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet.

Eesti toetab Euroopa tööstuse arengu kiirendamise määruse eesmärki tugevdada Euroopa Liidu tööstuslikku võimekust kohaliku tootmise edendamise ja välisinvesteeringute positiivse mõju suurendamise kaudu. Oluliseks peame paindlikkust liikmesriikide eripärade arvestamisel ning selgeid ja ettevõtjatele arusaadavaid nõudeid. Eesti saab toetada Euroopa Liidu päritolu põhimõtte piiratud ja tingimuslikku rakendamist strateegilistes valdkondades ning liidu päritolu eelistamist riigihangetes, tingimusel et menetlused on vähese halduskoormusega, säilitavad paindlikkuse alternatiivide puudumisel kasutada kolmandate riikide tooteid.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52026PC0100>

Eesti toetab tööstusprojektide loamenetluste lihtsustamist ja kiirendamist, kuid leiab, et erinevate sektorite strateegiliste projektide samasisuliste lubade menetlusi tuleks reguleerida ühtsetel aluspõhimõtetel, vältides sektoripõhist killustatust ja vastuolusid. Eelistame, et vastavad sätted oleksid koondatud ühte õiguselgesse õigusakti ning et ühtsed kontaktpunktid täidaksid eelkõige koordineerivat rolli, arvestades liikmesriikides juba toimivaid digitaalseid lahendusi. Toetame ühtsete digitaalsete juurdepääsupunktide loomist tingimusel, et need on tehnoloogianeutraalsed, ettevõtjatele kättesaadavad ning ELi tasandil rahastatavad.

Eesti peab kasulikuks strateegiliste ja olulise mõjuga investeeringute sõelumist Euroopa tasandil, rõhutades samas vajadust tasakaalu järele majandusjulgeoleku ja majanduse avatuse vahel. Tööstuse eelisarendusalade meetmete rakendamine peaks jääma liikmesriikidele vabatahtlikuks. Oluliseks peame ka liikmesriikide sisulist kaasamist otsustusprotsessi, eelistades oluliste sätete puhul muid menetlusi delegeeritud aktidele. Eesti saab toetada madala süsinikusisaldusega toodete nõudeid, eeldusel et on selge isedeklareerimise kontrolli ja järelevalve raamistik, ning peab vajalikuks vältida ehitussektoris topeltregulatsiooni ja Euroopa Liidu tasandil peab karistuste ühtlustamine toimuma paindlikult ja liikmesriikide pädevust austavalt.

1. Sissejuhatus

Euroopa Komisjon esitas 4. märtsil 2026. a Euroopa tööstuse arengu kiirendamise määruse (*Industrial Accelerator Act*, edaspidi IAA) ettepaneku. Määruse eesmärgiks on tugevdada ELi tööstusbaasi kasvava ebaõiglase globaalse konkurentsi ja suurenevate sõltuvuste taustal ELi välistest tarnijatest, toetades samal ajal tööstuse üleminekut puhtamatele, tulevikuvalmis tehnoloogiatele. Määrusega soovib Euroopa Komisjon tagada, et 2035. aastaks moodustaks tööstustoodang 20% ELi SKPst. Euroopa Komisjoni ettepanek on üles ehitatud kolmele sambale:

- Loamenetluse² lihtsustamine ja kiirendamine tööstuslikele tootmisprojektidele, sealhulgas tööstustootmise kiirendamise alade loomine. Soovitakse luua ühtsed juurdepääsupunktid kasutades ELi ettevõtluskukrut, kohustus luua ühtne loamenetluse protseduur ühe taotlusega, mis hõlmab ühe projekti jaoks kõiki lubasid. Eelkõige on silmas peetud meetmed energiamahukate tööstuste süsinikuheite vähendamise projektideks, et kiirendada loamenetlust.
- Nõudluse suurendamine madala süsinikusisaldusega ja/või ELis toodetud tehnoloogiate ja toodete järele. Eeskätt läbi “Euroopa päritolu” nõuete riigihangete ja avaliku toetuse skeemide jaoks teatud strateegilistes sektorites nagu teras, tsement, alumiinium, autod ja nullnetotehnoloogiad. “Euroopa päritolu” hõlmaks lisaks EL liikmesriikidele ettevõtteid ja tooteid kaubanduspartneritelt kooskõlas rahvusvaheliste kohustustega sh vabakaubanduslepped, ELi tolliliit ja Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) riigihankaleping (*Government Procurement Agreement*, GPA).
- Tingimuste kehtestamine üle 100 miljoni euro suurustele välismaistele otseinvesteeringutele kujunemisjärgus strateegilistes sektorites, kus üksainus kolmas riik kontrollib üle 40% globaalsest tootmisvõimsusest. Fookuses on neli sektorit: akude, elektri- ja hübriidsõidukite tootmine, päikeseenergia tootmine ja kriitilised toormed. Eesmärk on tagada tarnekindlus ja tehnoloogilised

² Loamenetlus IAA kohaselt – menetlus, mis hõlmab kõiki asjakohaseid lube tööstuslike tootmisprojektide ehitamiseks, laiendamiseks, ümberehitamiseks ja käitamiseks, sealhulgas [ettepaneku võtta vastu direktiiv, millega muudetakse direktiive (EL) 2018/2001, (EL) 2019/944 ja (EL) 2024/1788 seoses loamenetluste kiirendamisega[1]] artiklis 1 määratletud ehitamise, kemikaalide kasutamise ja võrguühenduse load ning keskkonnamõju hindamised ja keskkonnalaad, kui neid nõutakse, ning hõlmates kõiki taotlusi ja menetlusi alates kinnitusest, et taotlus on täielik, kuni teavitamiseni tervikotsusest menetluse tulemuse kohta

edusammud nendes sektorites. Antud välisinvesteeringutele kehtivad lisanõuded, sh EL enamusaluse nõue, ühissettevõtete moodustamise nõue, vähemalt 50% EL tööjõu kasutamise nõue.

Algatuse põhieesmärgid:

- Toetada Euroopa tootmist — muuhulgas nõuda, et riigihangetest ja toetustest suure osa saaksid tooted, mis on „Euroopa päritolu (*Made in EU*)“³, et tugevdada kohalikke tarneahelaid.
- Suurendada Euroopa tööstuse konkurentsivõimet globaliseerivas majanduses, vähendades (eriti strateegilisena määratletavates valdkondades) sõltuvust imporditud komponentidest ja tehnoloogiast.
- Lihtsustada investeeringute tegemist ja vähendada bürokraatiat suurte strateegiliste projektide elluviimisel, sealhulgas lubade saamisel.
- Soodustada nõudlust madala süsinikuheitega toodete järele, näiteks läbi ühiste keskkonnastandardite ja avaliku sektori tellimuste.

Uued reeglid hakkavad kehtima piiratud arvule strateegilistele sektoritele, nagu rohetehnoloogia, autotööstus, keemiatööstus ja terasetööstus.

Eelnõuga seatakse eesmärgiks suurendada töötleva tööstuse osakaalu ELi SKPs 2035. aastaks 20%-ni. IAAga loodetakse anda hoogu ELi töötlevale tööstusele, et toetada raskustes olevaid tööstuseid ning aidata ettevõtjatel kasvada ja luua uusi kvaliteetseid töökohti, toetades samal ajal tööstuse üleminekut puhtamale ja tulevikuvalmis tehnoloogiale.

Eelnõuga kehtestatakse tööstuse kiirendamiseks riigihangete ja avaliku sektori toetuskavade puhul ELi päritolu ja/või vähesel CO₂ eriheite suhtes nõuded. Need kehtivad teatud strateegilistes sektorites, ennekõike terase, tsemendi, alumiiniumi, autode ja nullnetotehnoloogiate puhul. Samal ajal luuakse raamistik, mida saab vajadusel laiendada muudele suure energiakasutusega sektoritele, näiteks keemiatööstusele. Eesmärgiks on suurendada Euroopa tootmisvõimsust ning nõudlust Euroopa päritolu puhta tehnoloogia ja toodete järele. Eelnõu kohaselt peaksid liikmesriigid muu hulgas kehtestama ühtse digitaalse loamenetluse, millega tööstusprojekte kiirendada ja lihtsustada. Kaitsevaldkonna riigihangete nõuded on sätestatud vastavas valdkonna direktiivis- ELi kaitse- ja julgeolekuhangete direktiivi 2009/81/EÜ. Euroopa Komisjonil on kavas esitada eraldi kaitsehangete direktiivi muutmise eelnõu selle aasta kolmandas kvartalis ning Euroopa eelistamise teemad peaksid tulema arutelule selle raames

Selleks, et säilitada liidu turu avatus, kutsutakse eelnõus üles rakendama riigihangete puhul rohkem vastastikkust ja tagama võrdse kohtlemise riikidele, kes võimaldavad ELi ettevõtjatele pääsu oma turule. Selliste partnerite sisend, kellega EL on sõlminud vabakaubanduspiirkonna või tolliliidu loomise lepingu või kes on riigihankelingu pooled ja kui lepingu raames kehtivad vastavad liidu kohustused, loetakse liidust pärinevaks. Muude riigi toimingute, ennekõike avaliku sektori kavade ja enampakkumiste puhul võivad partnerid kuuluda eelnõu kohaldamisalasse, kui nad on sõlminud ELiga vabakaubanduslepingu või tolliliidulepingu.

Eelnõuga ei välistata välismaiseid otseinvesteeringuid, kuid kehtestatakse tingimused üle 100 miljoni euro suuruste investeeringute kohta strateegilistes sektorites, kui üksainus kolmas riik kontrollib üle 40% üleilmsest tootmisvõimsusest. Selliste investeeringutega soovitakse luua ELis rohkem reaalsel väärtust, luues kvaliteetseid töökohti, soodustades innovatsiooni, majanduskasvu ning tagades tehnoloogia ja teadmussuure. Lisaks sellele peavad investeeringud vastama eelnõus määratlevatele kohaliku sisu nõuetele. Samuti peab Euroopa tööjõu määr olema nende puhul vähemalt 50%, et ühtsele turule pääsust saaksid lisaks investoritele kasu ka ettevõtted ja kodanikud.

Eelnõude vastuvõtmisel on nende ülevõtmiseks vajalik siseriikliku õiguse täiendamine. Seega Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152¹ lg 1 kohaselt tuleb määruse eelnõu seisukohad esitada Riigikogule. Õigusakti vastuvõtmiseks on nõukogus vaja kvalifitseeritud häälteenamust. Subsidiaarsustähtaeg on 15.06.2026. Määruse eelnõu menetlemine toimub EL nõukogu tööstuse töörühmas.

³ IAA ettepaneku kohaselt võrdsustuks kaubanduslepetega seotud partnerriikide tooted EL päritoluga.

Seisukohad ja seletuskirja koostasid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi innovatsiooni ja tehnoloogia osakonna ettevõtluskeskkonna ja tööstuse osakonna nõunik Pedro Pokk (pedro.pokk@mkm.ee; 625 6341); EL ja rahvusvahelise koostöö osakonna vanemnõunik Evelin Tõnisson (625 6353; evelin.tonisson@mkm.ee); Justiits- ja Digiministeeriumi ettepanekud koondas Kristiina Krause (5556 1425; kristiina.krause@justdigi.ee); Kliimaministeeriumi ettepanekud koondas välissuhete osakonna EL teemade valdkonnajuht Eliise Merila (626 2843; eliise.merila@kliimaministeerium.ee); ning Rahandusministeeriumi ettepanekud EL ja rahvusvahelise koostöö osakonna nõunik Priit Potisepp (5301 8156; priit.potisepp@fin.ee). Valdonna eest vastutab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi innovatsiooni ja tehnoloogia osakonna juhataja majanduse ja innovatsiooni asekancleri ülesannetes Sigrid Rajalo (sigrid.rajalo@mkm.ee; 523 1751).

EL tööstuspoliitikat puudutavad varasemad Vabariigi Valitsuse seisukohad:

- Eesti EL poliitika prioriteedid 2025-2027 (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 19. juuni 2025. a istungil);
- Eesti seisukohad EL ühtse turu tuleviku kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 16. oktoobri 2024. a istungil ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni (ELAK) 4. novembri 2024. a istungil)
- Eesti seisukohad kliimaneutraalse tööstuse määruse kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 27. juuni 2023. a istungil ja Riigikogu ELAKi 7. juuli 2023. a istungil);
- Täiendatud Eesti seisukohad kliimaneutraalse tööstuse määruse kohta (heaks kiidetud 19. oktoobri 2023. a Vabariigi Valitsuse istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni ringmajanduse paketi kohta (heaks kiidetud 27. oktoobri 2022. a Vabariigi Valitsuse istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa Konkurentsivõime Fondi kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 29. jaanuari 2026. a istungil ning Riigikogu ELAKi 13. veebruari 2026. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni võrgupaketi ettepanekute kohta, mis käsitlevad üleeuroopalise energiataristu (TEN-E) raamistikku ja energiaprojektide loamenetlusi (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 30. aprilli 2026. a istungil ja esitatud Riigikogu ELAKi 15. mai 2026. a istungi päevakorda));
- Eesti seisukohad kaitsevalmiduse koondpaketi ehk kaitse omnibussi kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 18. septembri 2025. a istungil ja Riigikogu EL asjade komisjoni 26. septembri 2025. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa tööstusstrateegia paketi, eelnõu kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 18. juuni 2020. a istungil ja Riigikogu majanduskomisjoni 1. juuli 2020. a istungil ning Riigikogu ELAKi 6. juuli 2020. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa tööstusstrateegia ajakohastamise kohta (heaks kiidetud 7. oktoobri 2021. a Vabariigi Valitsuse istungil ja Riigikogu majanduskomisjoni 19. oktoobri 2021. a ja Riigikogu ELAKi 22. oktoobri 2021. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa Liidu majandusjulgeoleku strateegia kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 23. novembri 2023. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa Liidu majandusjulgeoleku tugevdamise teatise ning RESourceEU tegevuskava kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 19. märtsi 2026. a istungil, Riigikogu majanduskomisjoni 9. aprilli 2026. a ning Riigikogu ELAKi 13. aprilli 2026. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa ettevõtluskukrute loomist käsitleva eelnõu kohta - COM(2025) 838 (heaks kiidetud 15. jaanuari 2026. a Vabariigi Valitsuse istungil ja Riigikogu majanduskomisjoni 26. jaanuari 2026. a ja Riigikogu ELAKi 9. veebruari 2026. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise „Euroopa roheline kokkulepe“ ja Kliimaseaduse kohta - COM(2020) 80, COM(2019) 640 (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 5. juuni 2020. a istungil, kinnitatud Riigikogu ELAKi 19. oktoobri 2020. a istungil);
- Riigihangete strateegilised põhimõtted (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuskabineti 16. novembri 2023. a istungil);
- Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni avalikul konsultatsioonil "ELi riigihankeeskirjad – läbivaatamine" (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 8. jaanuari 2026. a istungil ning Riigikogu ELAKi 23. jaanuari 2026. a istungil);

- Eesti seisukohad Euroopa Liidu pikaajalise eelarve aastateks 2028-2034 kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 4. detsembri 2025. a istungil, Riigikogu majanduskomisjoni 9. detsembri 2025. a ning Riigikogu ELAKi 19. detsembri 2025. a istungil);
- Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse arengukava 2021–2035 (koostamise ettepanek heaks kiidetud Valitsuskabineti 12. septembri 2019. a istungil);
- Eesti tööstuspoliitika 2035 (Tööstuspoliitika dokumenti tutvustati Vabariigi Valitsusele augustis 2023.a);
- Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni Euroopa Liidu ülese 2040. aasta kliimaeesmärgi kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 14. novembri 2024. a istungil ning Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 13. detsembri 2024. a istungil ;
- Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi sõnaselgete keskkonnaväidete põhjendamise ja edastamise kohta (roheväidete direktiiv) (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 30. novembri 2023. a istungil ning 8. jaanuari 2024. a Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni istungil);
- Eesti seisukohad välisinvesteeringute määruse muutmise eelnõu kohta (heaks kiidetud 9. mai 2024 Vabariigi Valitsuse istungil);
- Eesti seisukohad kriitilise tähtsusega toorainete määruse kohta. (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 8. juuni 2023. a istungil).

2. Õiguslik alus, subsidiaarsus ja proportsionaalsus

2.1 Õiguslik alus

IAA eelnõu õiguslik alus on ELi toimimise lepingu (edaspidi ELTL) artikkel 114, mis lubab liidul võtta ühtlustamismeetmeid. Arvestades vastupanuvõime ja tööstuse süsinikuheite vähendamise keerukust ja rahvusvahelist iseloomu, on sellised meetmed vajalikud ühtse turu nõuetekohase toimimise tagamiseks, eriti teatud strateegilistes sektorites. Lisaks on vaja kasutada ka aluslepingu artiklit 207 ELi ühise kaubanduspoliitika kohta täiendava õigusliku alusena seoses käesoleva määrusega kehtestatud teatud meetmetega. Välisinvesteeringuid käsitlevad sätted hõlmavad konkreetseid sektoreid, et tagada minimaalsed investeerimistingimused ja lisandväärtusega tootmine liidus. Seetõttu on need sätted suunatud ühtse turu nõuetekohasele toimimisele ja tuginevad ka ELi ühtse kaubanduspoliitikale.

2.2 Subsidiaarsus

Komisjon toob esile, et konkurentsivõime, kestlik heaolu, majandusjulgeolek ja süsinikuheite vähendamine on ELi jaoks olulised küsimused. Ükski liikmesriik ei ole võimeline üksi tööstusliku süsinikuheite vähendamisega tulemuslikult tegelema, kuna see on keeruline ülesanne, mis ühendab endas energiaturul, kliimamuutuste leevendamise jõupingutused ja ühtse turu nõuetekohase toimimise vajaduse energiamahukate tööstustoodete ja nullnetotehnoloogiate jaoks. Tööstuse ees seisvad konkurentsivõime probleemid ajendavad tõenäoliselt EL liikmesriike rakendama ühepoolseid meetmeid. Kuigi sellised jõupingutused võivad olla põhjendatud, võivad need kahjustada ühtse turu toimimist ja seda killustada, muutes ELi haavatavamaks väliste vapustuste suhtes ja suutmatuks ühtse turu eeliseid ära kasutada, et tuua kasu kohalikele ja Euroopa ökosüsteemidele. Seetõttu on vaja ühtlustatud ELi tasandi lähenemisviisi vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 114, et tagada ühtse turu hea toimimine ning lahendada vastupanuvõime ja tööstuse süsinikuheite vähendamisega seotud probleeme, kaitstes samal ajal ELi konkurentsivõimet. Kui liikmesriigid võtaksid käesoleva algatusega ette nähtud meetmeid üksi, ei oleks need nii tulemuslikud, sest probleemid puudutavad ühtset turgu. Need ei piirdu üksikute liikmesriikidega, vaid on seotud ELi tööstusbaasi ja ELi-üleste tarne- ja väärtusahelatega. Samuti on kliimamuutused piiriülene probleem, mis nõuab nii rahvusvahelist kui ka ELi tasandi meetmeid, et tõhusalt täiendada ja tugevdada piirkondlikul, riiklikul ja kohalikul tasandil võetud meetmeid. Meetmete mittevõtmise hind on üleeuroopaline. Tööstuse ümberkujundamine mõjutab paljusid sektoreid ELi majanduses, mistõttu on koordineeritud tegevus ELi tasandil hädavajalik, et edendada ümberkujundavat, õiglast ja kulutõhusat üleminekut ning ülespoole suunatud lähenemist. Kooskõlastamata riiklikud meetmed võivad kehtestada

turuosalistele erinevaid reegleid, ühtlustamata riigihanke tavasid, näiteks keskkonnahoidlike riigihangete tavade ja lubade menetluste puhul, ning seega kahjustada ELi ühtse turu toimimist. Edasiste ELi meetmeteta jääks praegune olukord tõenäoliselt püsima, suurendades ohtu, et EL kaotab strateegilise tööstusvõimekuse, et ühtne turg killustub veelgi ning et EL muutub rohe-, digi-, kaitse- ja majandusliku julgeoleku eesmärkide saavutamisel kriitiliselt sõltuvaks kolmandatest riikidest. See võib avaldada negatiivset mõju ELi majanduslikule julgeolekule, sotsiaalsele ja territoriaalsele ühtekuuluvusele, peamiselt tööhõive, regionaalarengu ja võrdsele juurdepääsule tööstusvõimalustele. Seetõttu keskenduvad kavandatud meetmed valdkondadele, kus ELi tasandil tegutsemine annaks vajalike jõupingutuste ulatuse, kiiruse ja ulatuse tõttu tõendatavat lisaväärtust – meetmed, mille eesmärk on parandada energiamahukate tööstusharude majanduslikku tasuvust süsinikuheite vähendamiseks investeerimisel ning ELi strateegiliste sektorite ja tehnoloogiate konkurentsivõime tugevdamisel.

ELi lepingu artikli 5 lõige 3 sätestab, et subsidiaarsuse põhimõtet kohaldatakse valdkondades, mis ei kuulu liidu ainupädevusse. ELi toimimise lepingu artikli 3 lõike 1 punkt e sätestab, et liidul on ainupädevus ühise kaubanduspoliitika valdkonnas. ELi toimimise lepingu artikli 207 lõige 2 kuulub ainupädevuste valdkonda. Seetõttu ei teki subsidiaarsuse küsimust, kuivõrd ELi toimimise lepingu artiklit 207 kasutatakse täiendava õigusliku alusena EL ühise kaubanduspoliitika rakendamise meetmetele.

Eesti hinnangul on eelnõu subsidiaarsuspõhimõttega kooskõlas.

2.3 Proportsionaalsus

Euroopa Komisjon on välja toonud, et kavandavad ELi meetmed peaksid vastama proportsionaalsuse põhimõttele, näidates üles lisaväärtust ELi tasandil tegutsemisel vajalike jõupingutuste ulatuse ja kiireloomulisuse tõttu. Loamenetluse meetmed kohustavad liikmesriike protsessi üle vaatama. Loaandmise menetluste digitaliseerimine peaks komisjoni hinnangul pikas perspektiivis kaasa tooma nii ametiasutuste kui ka ettevõtjate aja- ja kulusäästu, võimaldades kiirendada puhta tootmise ja tööstusliku kasutuselevõtu arengut kogu ELis. Eesti vaatest on mitmed asjaspepuutuvad protsessid juba digitaliseeritud ning pakuvad teenust, mis on lähedane määruse ettepaneku eesmärkidele. Vähesed süsinikuheitega ja ELis toodetud toodete nõuded on Euroopa Komisjoni hinnangul proportsionaalsed Euroopa tööstusliku tootmisvõimsusega ning kavandatud nii, et need ei tekitaks märkimisväärset rahalist koormust liikmesriikide halduseelarvetele. Eesti vaatest võib tekkida ajutine surve tootmismahtudele, mida võivad leevendada määruse ettepanekus välja toodud erisused ning avatus koostööks kaubanduspartneritega. Juhtturgude loomine on ülioluline võtmetähtsusega sektorite ja tehnoloogiate konkurentsivõime suurendamiseks, tugevdades seeläbi ELi tööstusbaasi ja tagades autonoomia nendes strateegilistes sektorites. Juhtturud võivad luua Euroopa turul ka võimalusi Eesti ettevõtetele ja innovatiivsetele tehnoloogiatele. Välismaiste otseinvesteeringute kohustuslikud tingimused on vajalikud, et saavutada eesmärk maksimeerida nende investeeringute eeliseid kõigis liikmesriikides, tugevdada ühtse turu eeliseid ja võimendada juurdepääsu ühtsele turule. Need tagavad, et investeeringutega kaasneb oskusteabe arendamine, töökohtade loomine ja väärtusahela loomine. Komisjon leiab, et tööstustootmise eelisarendusalasid käsitlevad meetmed jätavad liikmesriikidele vastutuse selliste eelisarendusalade kindlakstegemise ja määramise eest, pakkudes samal ajal kasu läbi töötlevale tööstusele paremate ja konkurentsivõimelisemate tingimuste loomise. Eesti leiab, et taoliste eelisarendusalade loomine liikmesriikide vahel ühtlustatud tingimustel ei pruugi arvestada liikmesriikide eripärasid ega juba tööstusalade jaoks tehtavaid pingutusi.

3. Esialgse mõjude analüüsi kokkuvõte

3.1 Mõju majandusele

EL töötlevas tööstuses töötab umbes 30 miljonit inimest ning 2023. aastal oli selle loodud lisandväärtus 2,5 triljonit eurot. Tegu on Euroopa suurima ettevõtlussektori tööhõivesse (18,7% kogu tööhõivest) ning lisandväärtuse loomisesse (23,6%) panustava sektoriga. Samal ajal paiskab töötlev tööstus õhku u. 26% kogu EL kasvahoonegaasidest, sellest suur enamus energiamahukate tööstuste poolt (22% EL koguväärtusest). EL

puhta tööstuse leppega soovitakse saavutada olukord, kus Euroopa tööstused saavutavad konkurentsieelise kõrgema väärtusega ning samas madalama heitekoguse sisaldusega tootmises. Sellega toetataks nii Euroopa tööstust kui saavutataks EL kliimaeesmärgid.

Ülemaailmne nullnetotehnoloogiate turg kasvab prognooside kohaselt 2035. aastaks kolmekordseks. Hetkel on selle sektori oluliste tehnoloogiate tootmisvõimekus suures osas Hiina käes, kes kontrollib üle 90% päikeseenergia tehnoloogiate ning akude tootmisest. Selles valguses tuvastas Euroopa Komisjon 2023. a kümme olulist tehnoloogiavaldkonda⁴, mis on hädavajalikud Euroopa julgeoleku ja konkurentsivõime tagamiseks tulevikus. Need valdkonnad on digitaalsete ja puhaste tehnoloogiate arengu aluseks, kuid on samas EL strateegiliste sõltuvuste ja tarneahelate riskide allikaks. Euroopa sõltuvuste vähendamiseks ning tööstuse tugevdamiseks on nende tehnoloogiate kohapealse tootmise suurendamine oluline.

Eestis hõlmas töötlev tööstus 2025. aastal 15,4% tööturust⁵ ning andis 12,4% lisandväärtusest. Töötlevas tööstuses oli hõivatud umbes 108 000 töötajat. Eesti ekspordikäibest moodustab tööstusettevõtete panus sõltuvalt aastast ligikaudu 1/3. Tööstuspoliitika 2035 eesmärkide hulka kuuluvad tööstuse lisandväärtuse ja ekspordi osakaalu tõstmine ning kestlikkuse põhimõtete rakendamine. Tööstuse konkurentsivõimelisust aitaks muuhulgas tõsta digitaliseerimine, rohetehnoloogiate arendamine ja rakendamine ning tööstussektori ressursi- ja energiatõhususe suurendamine.

IAA fookus strateegiliste, madala süsinikdioksiidi heitega ja Euroopa-siseselt toodetud toodete nõudluse suurendamisel loob Eestile võimaluse tugevdada just neid segmente, millel on juba praegu majanduses oluline roll. Näiteks tootmissektori harud nagu elektroonika ja masinate tootmine, puidu ja paberitööstus ning toidutööstus moodustavad olulise osa Eesti eksportivast tööstusest ja nende ettevõtetel on potentsiaali kasu saada nii uute rohetehnoloogiatel põhinevast tootmisest kui ka parema ligipääsu kaudu ELi rahastus- ja hankeprogrammidele. Lisaks soovitakse IAAGA luua lihtsamate loataotluse protsessidega tööstusprojektidele, eelisarendatavate tööstustootmise alade ja strateegilisemate investeeringutega tingimused, mis võivad julgustada kohalikke ettevõtteid panustama energiasalvestuse, elektrisõidukite komponentide ja taastuvenergia seadmete tootmisse, tugevdades samal ajal Eesti osalust ELi ühtsetes tarneahelates ja suurendades tööstuse vastupanuvõimet globaalsete kõikumiste suhtes.

Euroopa Liidu päritolu eelistamise rakendamine riigihangetes peale 2029. a. teatud sektorites (EL eelistamisel ei nõuta 100% Euroopa päritolu toodangu kasutamist vaid nt alumiiniumi puhul 25% ning tsemendi puhul 5%) ning suhteliselt madala lävendiga oleks teatavates sektorites tootvatele Eesti tööstustele põhimõtteliselt positiivne, kuna tõuseks nõudlust Euroopa päritolu toodete järele. Siiski võib tõusta mõningate väikekomponentide hind importimisel (eriti väiksemate partiide tellimisel), mis võib kanduda ehitushindadesse Eestis ning see võib muuta kallimaks kodu soetamise, energiatõhusaks renoveerimise ning teisalt mõjutada inflatsiooni ja palgasurvet.

IAA eelnõus sisalduvatest sektoritest puudub Eestis alumiiniumi tootmine, kuid leidub ehitussektoris kasutatavate alumiiniumtoodete (nt alumiiniumprofiilid, aknad, metalltaara jm) tootjaid. Eestis on üle 100 metalluste- ja akende tootja ehk see võib hõlmata ka teistest metallidest toodete valmistajaid. Tsemendi toodab Eestis peamiselt Heidelberg Materials Kunda AS, mörtil toodab mitu erinevat tootjat. Autotööstusega seotud erineva suurusega ettevõtteid on Eestis ligi 35. Rohetehnoloogiatega tegelevad ettevõtted ulatuvad iduettevõtetest suuremate taastuvenergiatootjateni, ettevõtteid koondava Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liidu liikmeid on ligi 130.

Alumiiniumi töötlemisega tegelevatel ettevõtetel tekib nii Eesti sees kui ka väljaspool riigihangetel osalemiseks vajadus kasutada IAA nõuetega vastavuses olevat alumiiniumi. Eesti imporditavast alumiiniumist ja alumiiniumtoodetest (klassifitseerimiskood CN76) oli 2025. aastal üle 63% EL päritolu, millele lisandus Euroopa majanduspiirkonna riikidest (nt Norra) ning mitmest muust vabakaubandusleppe või tolliliiduga seotud riikidest (nt Türgi) imporditav kogus üle 10%. Raua ja terase (CN72) puhul oli EL riikidest imporditav kogus üle 75% ning raua- ja terastoodete (CN73) puhul üle 57%, millele IAA kontekstis samuti lisandub muudest

⁴ [Komisjoni soovitus 3.10.2023](#)

⁵ [TT0200: HÕIVATUD JA PALGATÖÖTAJAD | Näitaja, Tegevusala ning Vaatlusperiood. Statistika andmebaas](#)

kaubandusleppega seotud riikidest imporditav kogus. Tsemendi puhul oli EL päritolu impordi osakaal üle 63%, millele lisandub Norrast 23%. Seega toimub IAA käsitletavate EL päritolu materjalide puhul import Eestisse juba praegu suures osas EL riikidest, Euroopa majanduspiirkonna riikidest või vabakaubandusleppega seotud riikidest.

Juhul, kui eelnõu jõustumise tulemusel väheneb riigihangetel potentsiaalsete pakkujate ring ning IAAs tulenevad tingimused tõstavad hangete hindu Eestis, siis võib selline hinnatõus kajastuda ühel hetkel ka avalike teenuste, sh võrguteenuse hindades, kuivõrd avalike teenuste tasu on kulupõhine. Näiteks oli ELi ja Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsioon (EFTA, mille liikmed on Island, Liechtenstein, Norra ja Šveits) riikide raua ja terase hinnatase keskmiselt kolmandiku võrra kõrgem kui mujalt imporditud toodetel. Raua- ja terastoodete puhul oli hinnaerinevus veelgi suurem, alumiiniumtoodetel mõnevõrra väiksem, kuid hindade erinevus sõltub konkreetsest tootest (teatud juhtudel on kõik tooted imporditud Eestisse väljastpoolt ELi ja EFTA riike). Määruse ettepanek sisaldab erandeid suurele hulgale kaubanduslepetega seotud riikidele, mis jäävad väljaspoole EL ja EFTA piire.

Eesti ettevõtted saavad rohkem tuge eeldatavasti akutehnoloogias ja vesiniku arenduses, see võib tuua uusi investeeringuid ja tehaseid. Eeldatavasti luuakse tehnoloogia- ja tööstusettevõtetele rohkem toetusi, sealjuures ka rohkem ELi ja riigiabi näiteks idufirmadele (nt *cleantech*) ning tööstuse digitaliseerimiseks. Ka Eesti tugev IT-sektor võib saada sellest kasu. Näited Eestis asuvatest ettevõtetest, kes potentsiaalselt võiksid IAA ettepanekutest Euroopa päritolu eelistamisel kasu saada, on muuhulgas autotööstusele ning tuuleturbiinidele sobivaid püsimagneteid tootev Neo Performance Materials, energiasalvestuslahendusi tootev Skeleton Technologies, integreeritud päikesekatuste tootja Roofit.solar, akudesse sobivat süsinikku uudse tehnoloogiaga tootev UP Catalyst, vesiniku tootmiseks vajalikke elektrolüüsereid tootev Stargate Hydrogen, vesinikutehnoloogiad tootev Elcogen ja mitmed teised.

Välisinvesteeringute nõuete mõju Eestile on eeldatavasti väike, kuna IAAs mainitud sektorites ning tingimustele vastavaid investeeringuid on Eestis vähe. TTJA andis 2025. aastal kolmandatest riikidest pärit välisinvestoritele välja kokku kuus välisinvesteeringu luba tehingutele koguväärtuses peaaegu 845 miljonit eurot, millest otseselt Eestisse tehtud välisinvesteeringuid oli üle 400 miljoni euro. Peamised kolmandatest riikidest investorid olid Kanadast, Iisraelist, Ameerikast ja Jaapanist. Alates välisinvesteeringute mõju hindamise alustamisest 2023. a on kokku olnud 15 loamenetlust, neist kaks üle 100 miljoni euro suurustele investeeringutele.

3.2 Mõju sotsiaalvaldkonnale

EL üleselt on määruse mõjuhinna ootus töökohtadele positiivne, EL terase tootmise sektoris säiliks umbes 4500 töökohta. Pikemas perspektiivis on hinnatud, et keskendumine EL päritolu akude komponentide ja akude tootmisele kooskõlas muude EL algatustega nagu akude tootmise edendamise strateegia (*Battery Booster Strategy*) ning sellega seotud algatused peaks tooma ELi 170 000 selle sektoriga seotud töökohta.

Samuti võib eeldada, et EL päritolu tootmise eelistamine aitab Eestis säilitada olemasolevaid töökohti mõjutatud tööstussektorites ning luua uusi. Algatustega eeldatavasti tööjõu vajadus kasvab, kuid juba täna on nendes valdkondades töötajaid puudu; vajatakse rohkem spetsialiste: insenere, energiatehnoloogia eksperte. See võib suurendada survet haridussüsteemile ja palgatasemele. Samuti võib see suurendada välistööjõu kaasamise vajadust.

3.3 Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele

Avaliku sektori töökoormus võib eelnõust tulenevate nõuete tõttu kasvada. Riigihangetes teatud sektorites EL nõuete kehtestamine võib tuua kaasa lisakoormust nii riigihankeid korraldavatele asutustele (ja ettevõtjatele) kui EL päritolu tõestavatele asutustele. IAA jõustumisel peavad hankijad veenduma, et juhul kui hange puudutab eelnõuga määratletud sektoreid, siis peavad vastavad hanke tulemusel valitavad lepingupartnerid vastama ette nähtud Euroopa päritolu tingimustele. Määruse eelnõu näeb ette, et EL päritolu ning madala süsinikusisalduse tõestamine toimub ettevõtete poolt isedeklareerimise kaudu kooskõlas kehtiva riigihangete

direktiiviga. Vastava tõendusmaterjali kogumine jääb ettevõtjate, selle hindamine aga hankijate kanda. EL päritolu isedeklareerimise hindamiseks oleks vajalik andmekogu või juhend, eelistatult EL tasandil, et tagada ühetaoline info liikmesriikide vahel. Selline andmekogu või juhend aitaks leevendada võimalikku hangete läbiviimisega kaasnevat lisakoormust hankijatele.

Ühtse loataotluse ning tööstuse eelisarendusalades ühtse loa kehtestamine eeldab ulatuslikku ja kompleksset õigusloomet, sealhulgas:

- Loaandja pädevuste koondamine
- kontrollimenetluste,
- esitatavate andmete,
- keeldumise aluste,
- kaasamise,
- kehtetuks tunnistamise reguleerimist.

Eestis on keskkonnakaitselubade menetlus reguleeritud keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) ja eriseaduste kombinatsioonis, samas kui ehitusload kuuluvad eraldi regulatiivse raamistiku alla. Nende lubade ühisosa on piiratud ning nende lubade andjad on erinevad (sealjuures kohalikud omavalitsused). Samuti ei ole selge, milliseid tegevuslubasid ning nende andjaid ühtne süsteem hõlmaks (nt kemikaalseaduse alusel antavad load).

Täiendavalt tekib küsimus pädeva asutuse määramisest ning asutuste vahelise töökorralduse ja järelevalve mehhanismide kujundamisest. Ühtne loamenetlus toob eeldatavasti kaasa täiendava halduskoormuse ning kulud riigile või kohalikule omavalitsusele. Hetkel puudub Eesti õiguses vaste määruse eelnõu artiklis 27 nimetatud „*aggregated baseline permit*”-ile.

Määruse ettepanekud loataotluse ja menetluse protsessi osas toovad kaasa ka ulatuslikud arendused infosüsteemides. Hetkel toimuvad erinevate lubade taotlemine ja menetlused eraldiseisvates infosüsteemides (nt ehitisregister ehituslubade jaoks, KOTKAS keskkonnakaitselubade jaoks), mis on arendatud vastavalt konkreetsete lubade vajadustele. Eestil kasutusel olevate digilahenduste vahel ühtset loataotlust (automaatne andmevahetus, andmete taaskasutamine) võimaldava lahenduse loomine hetkel kasutusel olevate andmebaaside tarkvaralahenduste erinevuse tõttu eeldaks nende süsteemide ulatuslikku ümberkujundamist või integreerimist, mis nõuab märkimisväärsed aega ja ressursse. Eesti on väike ja tõhusa riigikorraldusega riik, kus vajalikud asutused suhtlevad omavahel ning on kergesti leitavad. Samuti on arendatud töötavad ja digitaalsed menetlused erinevate valdkondade loamenetluste tarbeks.

IAA eelnõu vastuvõtmine praegusel kujul tooks Eestile kaasa kohustuse luua töötleva tööstuse projektide loataotluste esitamise jaoks Euroopa ettevõtluskukrul põhinev (digitaalne) ühtne juurdepääsupunkt (*single access point*). Sarnane ettepanek on tehtud ka üleeuroopalise energiataristu (TEN-E) raamistiku määruses, kus juurdepääsupunkti loomine on muutumas läbivõetavaks käiguse vabatahtlikuks. Ühe loataotluse esitamine ühelt poolt lihtsustaks ettevõtjate jaoks taotlusprotsessi, kuna kaoks ära vajadus andmeid mitmekordselt esitada. Teiselt poolt võib selline lahendus ettevõtjate jaoks muuta lubade taotlemise keerukamaks ja selle kestust pikendada, kuna ei oleks võimalik esitada praeguste erinevate lubade taotlemiseks vajalikke materjale järkjärgult (ootamata viimase loa taotlemiseks vajalike materjalide valmimist), vaid kõigi praeguste lubadega seotud materjalid tuleks esitada korraga esmasel taotluse esitamisel ning ka nendega seotud võimalike täpsustavate päringute vastamine võiks peatada kogu protsessi. Kuna Eestis on kasutusel juba toimivad digitaalsed taotluste esitamise lahendused, oleks ettevõtluskukru kasutuselevõtt dubleeriv ning nõuaks märkimisväärselt ajalist ja rahalist investeeringut. Justiits- ja Digiministeeriumi esialgsel hinnangul võib Euroopa ettevõtluskukru kasutuselevõtt erinevate olemasolevate digilahenduste asemel tähendada kuni 150 miljoni euro suurust kulu. Eestil kasutusel olevate digilahenduste vahel ühtset loataotlust (automaatne andmevahetus, andmete taaskasutamine) võimaldava lahenduse loomine võib hetkel (2026. aasta aprilli seisuga) kasutusel olevate andmebaaside tarkvaralahenduste erinevuse tõttu olla kulukas. Eelnõu kohaselt loodav platvorm peab võimaldama hallata taotlusi, nende menetlemist ja otsuseid ning tagama juurdepääsu asjakohastele esitatud taotlustele ning otsustele, mis on kättesaadavad keskses veebiportaalis. Ettepanekust tulenevaid kulusid käsitletakse riigi eelarvestrateegia protsessis ning täpsemad kulud selguvad

rakendamisetapis, sõltuvalt Euroopa Liidu Nõukogu, Euroopa Parlamendi ja Euroopa Komisjoni vahel saavutatavast lõplikust kokkuleppest.

Riigihangetes madala süsinikusisaldusega terase, alumiiniumi ja tsemendi kasutuselevõtt vastavalt eelnõus ette nähtud osakaaludele tähendaks määruuses toodud mõjuhinna kohaselt ehituse kallinemist 0,45% võrra. Autotööstusele suunatud ettepanekute mõjul on sama hinna kohaselt madala süsinikusisaldusega terase ja alumiiniumi kasutamise mõju 0,225% auto hinnast (u 70 eurot) ning elektriautodes EL päritolu akukomponentide kasutamise mõju 2,2% auto hinnast (u 630 eurot).

Madala süsinikusisaldusega ning Euroopa päritolu materjalide kasutamine võib tekitada survet nende materjalide saadavusele. IAA mõjuhinna kohaselt on hetkel EL tootmisvõimekus ettepanekuga puudutatud terase, alumiiniumi ja tsemendi tootmises järgmine:

Tabel: Eeldatav Euroopa tootmise ja nõudluse ülevaade Euroopa Komisjoni analüüsi põhjal, miljonit tonni (allikas: IAA mõjuhinna lk 210)

Materjal	Teras	Alumiinium	Tsement
Aasta	2030		
Eeldatav tootmine	134	9	197
Eeldatav nõudlus	176,52	16	160,7
% suhe nõudluse ja EL tootmise vahel	75,9%	68,75%	122,6%

Antud info põhjal võib järeldada, et Euroopa terase ja alumiiniumi eeldatav tootmine ei täida EL nõudlust sajaprotsendiliselt. Vajamineva osa nõudlusest saab täita kas tootmismahude suurendamise või kolmandatest riikidest importimisega. IAA eelnõu kohaselt on EL päritoluga võrdsustatud teatud partnerriigid, kelle tootmine võib nõudlust täita. Kuna Euroopa päritolu nõuded rakenduvad alumiiniumile 25% ja tsemendile 5% ulatuses ning ainult riigihangete puhul on tootmismahud piisavad, et nende nõuete mahtu täita.

Eelhinnangus oleks vaja täiendavat infot materjalide ja toodete (sh nt erinevat liiki sõidukite) tootmismahude piisavuse kohta ELis ja teistes "Euroopa päritolu" käsitlusele vastavates riikides, võrreldes kõigi EL riigihankekohuslaste (sh riikide, regioonide, kohalike omavalitsuste asutused, äriühingud avalike ülesannete täitmiseks korraldatavates hangetes) koondatud hankemahudega nende materjalide ja toodete (sh konkreetsemate liikide) lõikes. Seetõttu ei ole piisavat alusinfot hindamiseks, kas, milliste materjalide või toodete osas ning millistel vahemikel (aastatel) tooks eelnõu kohaste piirangute sätestamine kaasa nõudlusega võrreldes ebapiisavat pakumist, seega tõenäolist survet hinnatõusule, hangete kallinemist ja osa hangitavate materjalide-toodete saamist kavatsetust hiljem.

Eelnõus sisalduv nõue kasutada riigihangetes vähemalt 25% ulatuses madala süsinikusisaldusega terast ja alumiiniumi võib avaldada märkimisväärset mõju EL turule. Kuna nõue rakendub samaaegselt mitmes sektoris (sh taristu, ehitus ja sõidukitööstus), võib see tekitada järsu nõudluse kasvu piiratud pakumisega materjalidele. Tagajärjeks võib olla nende materjalide hinnatõus, mis võib kanduda edasi kogu tarneaahelasse. Autotööstuses tähendab see, et tootjad peavad kasutama kallimat toorainet ning tagama selle vastavuse täiendavate sertifitseerimis- või deklareerimisnõuetega. Kulude kumuleerumine mõjutab otseselt lõpptoodete hinda. Kõrgem hind omakorda vähendab turu valmisolekut võtta kasutusele uusi tehnoloogiaid, isegi kui need on keskkonnasäästlikumad. Seega võib tekkida olukord, kus kogu väärtusahel (nt roheterasest toodetud seadmetega ehitatakse roheterasest tehas, kus toodetakse roheterasest sõidukeid) muutub järjest kallimaks, mis lõppkokkuvõttes muudab rohetehnoloogiaid tarbijale vähem kättesaadavaks. Samas ei käsitlenud IAA eelnõu roheterase kasutamist väljaspool riigihankeid ning ei hõlma terveid väärtusahelaid nagu tehased ja nende seadmed, mistõttu selline olukord on hetkel teoreetiline. Mõju esialgset hinnangut autotööstusele käsitleb ka komisjoni poolne IAA eelnõu mõjuhinna, mille kokkuvõtte on ära toodud eelnevas lõigus.

EL päritolu nõuete rakendamine riigihangetes võib teatud juhtudel tõsta riigihangete maksumust. EL päritolu alumiiniumi ja tsemendi kasutamine rajatistes on üldtoodud impordistatistika kohaselt Eestis juba võrdlemisi

suur. EL päritolunõudega sõidukite puhul võib juhul, kui hangitakse elektriautosid, pistikhübriidautosid või kütuselemendiga autosid väheneda pakkumiste hulk ja seega väheneda konkurents riigihangetel, mis samuti võib tuua kaasa hangete maksumuse suurenemise. Nõuded vastavate vähese heitekogusega sõidukite hankimiseks võivad tuleneda erinevatest EL õigusaktidest, sealhulgas keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maantesõidukite direktiiv⁶. Samuti on EL juba kehtestanud tariifid Hiina päritolu elektriautodele.

Iga EL liikmesriik peab eelnõu kohaselt määrama pädeva asutuse (*Investment Authority*), keda tuleb võimalikust välisinvesteeringust eelnevalt teavitada ja mis hindab määruse ettepanekuga välisinvesteeringutele seatavate tingimuste täitmist. Eestis tegeleb praegu välisinvesteeringute usaldusvärsuse hindamisega Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA), kus on olemas vastav kompetents.

On tõenäoline, et Keskkonnainvesteeringute Keskuse pakutav nullheitega autode ostutoetus ettevõtetele peab pärast IAA jõustumist hakkama kohalduma ainult Euroopa või sellega võrdsustatud päritolu nullheitega sõidukitele.

Kuna kohalike omavalitsuste hankereeglid on samad, oleks määruse eelnõu ettepanekute mõjud kohalikele omavalitsustele riigihangetel samuti samad, mis käesolevas analüüsis eelnevalt välja toodud. Kohalikele omavalitsustele tekkida võivad kulud sõltuvad sellest, kui palju ja mida antud kohalik omavalitsus hangib.

3.4 Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Määrusega soovitakse vähendada EL sõltuvusi kolmandatest riikidest, selle jaoks kehtestatakse EL päritolu raamistik (hõlmab EL liikmesriike, vabakaubanduslepete ja tolliliitudega seotud riike ning riigihankelpeppa (*Government Procurement Agreement*, GPA) seotud riike) teatud strateegiliste sektorite toodete ja teenuste suhtes.

Samuti sätestatakse tingimused välismaistele otseinvesteeringutele tekkivates strateegilistes sektorites, kus investeeringu väärtus ületab 100 miljonit eurot. Need kohalduvad üle 100 miljoni euro suurustele välismaistele otseinvesteeringutele neljas strateegilises sektoris (akud, elektrisõidukid, päikesepaneeli-tehnoloogiad ja kriitilised toormed), kus üks kolmas riik kontrollib üle 40% globaalsest tootmisvõimsusest. Ettepanek näeb ette kuus tingimust, millest tuleb täita neli: Euroopa tööjõu määr vähemalt 50% (see tingimus alati kohustuslik); ELi enamusosaluse säilitamine nii kapitali kui kontrolli osas; tehnosiire; 1% globaalsest käibest tuleb investeerida ELis teadus- ja arendustegevusse; EL väärtusahelate integreerimine, sealhulgas 30% valmistoodete jaoks ostetud komponentidest peaksid pärinema EList. Väljastpoolt Euroopat tulevaid investeeringuid on Eestis olnud vähe. TTJA andis 2025. aastal kolmandatest riikidest pärit välisinvestoritele välja kokku kuus välisinvesteeringu luba tehingutele koguväärtuses peaaegu 845 miljonit eurot, millest otseselt Eestisse tehtud välisinvesteeringuid oli üle 400 miljoni euro. Alates välisinvesteeringute mõju hindamise alustamisest 2023. a. on kokku olnud 15 loamenetlust, neist kaks üle 100 miljoni euro suurustele investeeringutele.

Seetõttu võib eeldada vähest mõju välissuhetele, kuna teatavate nõuete loomisel välisinvesteeringutele võib tekkida risk, et investeeringu piirangute alla sattuvad kolmandad riigid võivad vastata sarnaste piirangute kehtestamisega või muude majanduslike vastumeetmetega.

Algatusega panustatakse muuhulgas ka energiasõltumatusele: vähem sõltuvust imporditud energiast (nt Venemaalt). Kavandades rohkem kohalikke energialahendusi suureneks ka energia alane varustuskindlus.

3.5 Mõju keskkonnale

---

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/1161, 20. juuni 2019, millega muudetakse direktiivi 2009/33/EÜ keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maantesõidukite edendamise kohta.

EL on seadnud ambitsiooni saada 2050. aastaks maailma esimeseks kliimaneutraalseks (netonullheitega) maailmajaoks. Selleks on kokku lepitud, et EL peab 2030. aastaks vähendama kasvuhoonegaaside heitkoguseid võrreldes 1990. aasta tasemetega vähemalt 55% ja suunama majanduse seeläbi kindlalt süsinikuneutraalsuse teele. 2040. aastaks peaksid heitkogused vähenema ligikaudu 90% (sellest vähemalt 85% ELis endas) ja 2050. aastaks peavad veel jäänud heitkogused olema tasakaalustatud süsinikdioksiidi sidumisega, et nii saavutada üldine netonullheide. Need eesmärgid on kavandatud pikaajalise eesmärgini jõudmise vaheetappidena, mille kaudu pannakse paika prognoositav ja järkjärguline tegevuskava.

IAA eesmärgid rohetehnoloogiate tootmisvõimekuse suurendamiseks Euroopas ning madalama süsinikusisaldusega toodetele juhtturgude loomiseks on kooskõlas EL üldiste kliimaeesmärkidega. Madala süsinikusisaldusega terase, alumiiniumi ja tsemendi kasutuselevõtt IAA ettepanekute alusel vähendaks EL üleselt keskkonna paisatava CO₂ hulka aastaks 2030 Euroopa Komisjoni hinnangul kokku 4,28 miljonit tonni. Madala süsinikusisaldusega toodetele loodud juhtturgude toimima hakates võib nende toodete nõudlus suureneda veelgi, mis aitaks vähendada CO₂ õhku paiskamist.

Euroopa soovib vähendada sõltuvust impordist, seega huvi kohalike ressursside vastu kasvab. Samuti võib Eestis suureneda surve uurida erinevate maavarade ja sealjuures fosforiidi või muude maavarade kasutust (samal ajal keskkonnavaidlused) ning võtta neist vähemalt osa võimalikult kiiresti kasutusele (samas ei pruugi veel olla selleks kättesaadavaid piisava kasuteguriga tehnoloogilisi lahendusi).

3.6 Mõju põhiõigustele

Üldiselt võib esile tuua, et põhiõiguste kaitse on tagatud, järgitakse EL põhiõiguste hartas sätestatud põhiõigusi ja põhimõtteid. EL põhiõiguste harta artikkel 16 sätestab ettevõtlusvabaduse. Käesoleva eelnõuga kavandatavad meetmed suurendavad innovatsioonivõimekust ning soodustavad nõudlust energiamahukate tööstustoodete järele liidus, mis võib tugevdada ettevõtlusvabaduse teostamist kooskõlas liidu õiguse ning liikmesriikide õiguse ja tavadega. EL tööjõu defineerimisel kasutab määrus laia definitsiooni, mis ei ole diskrimineeriv seaduslikult ELis elavate elanike suhtes.

4. Sisu ja võrdlev analüüs

Määruse I peatükis esitatakse määruse üldsätted, sealhulgas määruse reguleerimise, nimelt siseturu toimimise parandamine, luues raamistiku, et tagada ELi juurdepääs asjakohaste tootmistoodete ja nende tarneahelate turvalisele, kestlikule ja vastupidavale pakkumisele, määruse kohaldamisala, industrialiseerimise eesmärk ja määruse kohaldamiseks vajalikud mõisted.

II peatükis kirjeldatakse tööstustootmise ja süsinikuheite vähendamise soodustavaid tingimusi. Selles sätestatakse sätteid, mis tagavad tööstuslike tootmisprojektide jaoks sujuva, tõhusa ja digitaalse lubade andmise menetluse. Samuti kehtestatakse sätteid energiamahukate tööstusharude süsinikuheite vähendamise projektide ja neto nullheitega tööstusprojektide lubade andmise menetluse kohta.

III peatükis kehtestatakse raamistik ELi päritolu ja vähese CO₂-heitega toodete nõuete kohaldamiseks teatud strateegiliste sektorite tootmissisendite suhtes riigihangete ja avaliku sektori toetuskavade kontekstis. See sätestab terase vähese süsinikuheite nõuded ning betooni, mördi ja alumiiniumi, mida kasutatakse konkreetses allsektorites, nimelt hoonetes, taristus ja transpordisektoris, ELi päritolu ja vähese süsinikuheite nõuded, samuti sõidukite liidu päritolu nõuded. Lisaks annab see volituse kehtestada nõudluspoolseid meetmeid keemiatööstuse toodete kohta.

IV peatükis kehtestatakse raamistik tingimuste osas välismaistele otseinvesteeringutele tekkivates strateegilistes sektorites, kus investeeringu väärtus ületab 100 miljonit eurot ning rohkem kui 40% sektori globaalsest tootmisvõimsusest kuulub kolmandale riigile, mille kodanik või ettevõtja välisinvestor on. Sellised välisinvesteeringud ei jõustu enne, kui asjakohased tingimused on täielikult täidetud. Peatükki kohaldatakse

töötleva tööstuse välismaiste otseinvesteeringute suhtes mis tahes järgmises kujunemisjärgus strateegilises sektoris:

- a) akutehnoloogiad ja nende väärtusahel akupõhiste energiasalvestussüsteemide jaoks;
- b) täiselektrisõidukid, välise laadimisega hübriidelektrisõidukid ja kütuseelemendiga sõidukid, sealhulgas elektrifitseerimise ja digitaliseerimisega seotud komponendid;
- c) päikeseelektri tehnoloogiad;
- d) kriitiliste toormete kaevandamine, töötlemine ja ringlussevõtt.

EL liikmesriikide määratud investeerimisasutused vastutavad nende tingimuste täitmise läbivaatamise ja jälgimise eest, kusjuures Euroopa Komisjonil on koordineeriv roll. Tingimused ei rakendu riikidele, kellega ELil on kahe- või mitmepoolsed investeeringuid käsitlevad lepped.

V peatükis kehtestatakse raamistik tööstustootmise eelisarendusalade määramiseks liikmesriikide poolt kindlaksmääratud kriteeriumide alusel. Need piirkonnad on mõeldud tööstustegevuse geograafiliste klastrite moodustamise lihtsustamiseks ja soodsate tingimuste edendamiseks seal asuvatele tööstusharudele. Tööstustootmise eelisarendusalasid arendatakse koostöös teiste ELi algatustega.

VI peatükis kehtestatakse määruse ühised lõppsätted, sätestades rakenduseeskirjad, sh hindamise, järelevalve, läbivaatamise, delegeeritud volituste teostamise ja karistused. See hõlmab ka määruse (EL) 2018/1724 [ühtse digivärava määrus] muudatusi; määruse (EL) 2024/1735 [heitevaba tööstusharu seadus] muudatusi, sh sätteid riigihankemenetluste päritolunõuete kohta; riigihangete küberturvalisuse nõudeid ja oksjonite tugevdatud küberturvalisuse sätteid; oksjonite ja muud tüüpi avaliku sekkumise päritolunõudeid. Lõpuks hõlmab see ka määruse (EL) 2024/3110 (ehitustoodete määrus) muudatusi, et tagada sidusus ja sünergia käesoleva ettepaneku eesmärkidega ning toetada selle eesmärke.

I lisas tuuakse välja tööstustootmise eelisarendusalade strateegiliste sektorite loetelu.

II lisas määratletakse vähese CO₂ heite ja liidu päritolu nõuded energiamahukatele tööstusharudele, liidu päritolunõuded või mõlemad riigihankemenetluste ja avaliku sektori toetuskavade kontekstis.

III lisas sätestatakse ELi päritolunõuded sõidukitele elektrisõidukite riigihankemenetluste ja ettevõttesõidukite puhul ettenähtud avaliku sektori toetuskavade kontekstis. Samuti sätestatakse kriteeriumid, mille alusel väikest heiteta sõidukit saab pidada määruse 2019/631 artikli 5 tähenduses „ELis valmistatuks“.

IV lisas sätestatakse määruse (EL) 2018/1724 II lisa muudatus.

5. Vabariigi Valitsuse seisukohtade selgitus

5.1. Eesti toetab tööstuse arengu kiirendamise määruse eelnõu eesmärki tugevdada Euroopa tööstust, arendades kohalikku tootmist ning suurendades välisinvesteeringute positiivset mõju Euroopa Liidu majandusele. Leiame, et eelnõus tuleb tagada paindlikkus liikmesriikide eripäradega arvestamiseks ning nõuete selgus ja arusaadavus, eriti ettevõtjate jaoks.

Selgitus: Peame oluliseks ELi tööstuse kiiret arendamist ja Euroopa majanduse positsiooni tugevdamist globaalselt. Seetõttu on oluline Euroopa sõltuvuse vähendamine kolmandatest riikidest, eriti kriitiliste materjalide ja tehnoloogiate (nt mikrokiibid, akumaterjalid, rohetehnoloogiad) puhul. Samuti peame oluliseks Euroopa tööstuste toetamist olukorras, kus on risk kaotada konkurentsivõimes nii Euroopa turul kui ülemaailmselt ning seetõttu on oht Euroopa tööstustoodangu ja ettevõtete vähenemiseks. Mõlema eesmärgi saavutamiseks võib kasutusele võtta piiratud määral Euroopa Liidu päritolu kriteeriumi (vt. seisukoht 5.2.), kaasates seejuures ka partnerriike, kellega ELil on vastastikused kaubanduslepped.

Algatuse artikliga 7 sõnastatakse nn “Euroopa Liidu päritolu” mõiste, mis tähendab sisu, tooteid või komponente, mis pärinevad EList, kusjuures päritolu määratakse vastavalt ELi tollieeskirjadele. Samas loetakse algatuse järgi riigihangete ja muude avalike sekkumismeetmete puhul liidu päritoluga samaväärseks ka selline sisu, mis pärineb kolmandatest riikidest, kellega ELil on vabakaubandusleping, tolliliit või kes on ühinenud

riigihankelepinguga, tingimusel et vastavad ELi kohustused kehtivad (artiklid 8 ja 9). Euroopa Komisjon võib siiski erandkorras sellise võrdsustamise täielikult või osaliselt välistada, eelkõige juhul, kui kolmas riik ei taga ELi ettevõtjatele võrdset kohtlemist, kui see on vajalik tarnekindluse või sõltuvusriskide vältimiseks või muudel lepingutes ette nähtud põhjustel (artikkel 8 lõige 2). EL päritolu kriteeriumi kasutuselevõtt peamiselt läbi riigihangete ja riigi toetuskavade suurendaks kohalike tootjate võimalust osaleda Euroopa turul ning aitaks ühtlasi tekitada juhtturge madala süsinikusaldusega toodetele. Samas on vaja vältida olukorda, mil liidu päritolu kriteeriumi kasutamine tooks kaasa surve nõudluse ja pakkumise vahekorra ebasoodsale muutumisele ja sellega kaasnevale survele hinnatõusuks, mis vähendaks avaliku sektori piiratud vahendite eest hangitavat tulemust. Samuti on oluline, et eelnõus oleks tagatud paindlikkus ja arvestataks ka väikeste liikmesriikide eripärasid ning sealjuures nende turu suurust. Paindlik lähenemine näiteks digitaalsete lahenduste ülevõtmisel, loataotluste ja loamenetluste või tööstuse kiirendusvaldkondade osas võimaldaks kiirendada üleminekut puhtale majandusele ilma, et see pärsiks väikeste riikide konkurentsivõimet.

Kuigi lühiajaliselt võib liidu päritolu kriteeriumi rakendamisega kaasneda ajutine hinnatõus, siis keskpikas vaates senikaua kui meil on sõltuvus kolmandatest riikidest, on risk, et jätkub Euroopa tööstuse pikaajalise languse trend ning tööstused kaovad. Plastitööstuse näitel on oht, et meil puudub ühel hetkel vastav tööstus ja võimekus ning majanduslik julgeolek ei ole tagatud. Seetõttu tuleks ELis ja piirkonniti luua vastavad tootmisvõimekused. IAAst saaks kasu ka Eesti ettevõtjad, kes samuti peavad konkureerima kolmandate riikide tootjatega. Praktikast on esinenud olukordi, kus kvaliteetsema toorme eest on ettevõtjad nõus rohkem maksma. Need sektorid, kus EL päritolu nõudeid rakendatakse, tuleks eelnõus tuua praegusest selgemini välja, et välistada EL ühtse turu killustamist.

Oluline on tagada liikmesriikide ning ELi ülene kontroll välisinvesteeringute üle ning maksimeerida välisinvesteeringute positiivset mõju Euroopa ja Eesti majandusele (vt. seisukoht 5.4). Eelnõu ettepanekute tulemusena suureneks reaalne kasu, mida mahukad investeeringud toovad EL majandusele. Välisinvesteeringute mõju hindamine kooskõlas EL ja Eesti vastava õigustikuga tagab ühtlaste reeglite jälgimise üle ELi.

Praegune IAA eelnõu sisaldab mitmeid ebaselgeid termineid, mis võivad jätta ettevõtjatele ja rakendavatele asutustele liigselt laia tõlgendamisruumi, tekitades õiguslikku ebakindlust. Näiteks eelnõu artikli 3 lõike 3 kohaselt on energiamahuka tööstuse süsinikuheite vähendamise projekt selline, mis vähendab CO₂-ekvivalentide heitkoguseid „oluliselt ja püsivalt sellises ulatuses, mis on tehniliselt teostatav“. Samas ei ole ükski neist kriteeriumidest eelnõus täpsemalt defineeritud. Eelnõu läbirääkimistel on vaja sellised kriteeriumid üheselt mõistetavana defineerida.

IAAga seatakse ka mitmed detailsed protsentuaalsed piirmäärad ja künnised läbivalt: näiteks 49% maksimaalne lubatud välisomandile teatud strateegilistes investeeringutes, 40% globaalne turukontsentratsiooni piir, mille ületamisel rakenduvad lisatingimused jmt. Leiame, et vastavad määrad ja lävendid saaksid olla selgemad ja paindlikumad.

5.2. Eesti toetab eelnõus Euroopa Liidu päritolu põhimõtte rakendamist teatavates Euroopa Liidu jaoks strateegilistes valdkondades piiratud mahus ja teatud tingimustel tootmissisendile ning liidu päritolu kriteeriumi põhimõtet riigihangetes. Liidu päritolu tõendamine riigihangetes peab toimuma võimalikult vähese bürokraatiaga ja mitte tekitama lisakohustusi ettevõtjatele ning säilitama paindlikkuse alternatiivide puudumisel kasutada ka kolmandate riikide tooteid. Vabakaubanduslepete ja muude erandite paremaks mõistmiseks ja arvestamiseks on vaja selgelt kindlaks määrata, milliste allikate ja kriteeriumide alusel neid liidu päritolu põhimõtte kontekstis tuleb arvestada. Euroopa Komisjon peab pakkuma lahendusi näiteks andmekogu või juhendmaterjali näol, millele hankijad saavad piisava ajavaruga enne hangete algatamist tugineda erandi rakendamisel.

Selgitus: IAAga soovitakse kehtestada raamistik EL (liidu) päritolu ja vähese CO₂ heite nõuete kohaldamiseks strateegiliste sektorite teatavate toodete ja teenuste suhtes riigihangete ja riiklike toetuskavade kontekstis.

Eesti on varasemates EL õigusaktide eelnõude seisukohtades nõustunud teatud tingimustel EL eelistuse kriteeriumi arvestamisega ELi ja liikmesriikide eelarve vahenditest kaasrahastatud projektide puhul, pidades seejuures silmas EL liikmesriikide tooteid ning arvestades piisavate tootmisvõimsuste ja tehnoloogia arengutaseme olemasoluga ning vajadusega võimaldada arvestada koostööd partnerite ja liitlastega (nt kaitsevaldkonnas NATO liitlastega). Samuti on Eesti toetanud vabatahtlikkuse põhimõttel Euroopa Majanduspiirkonna ja usaldusväärsete partnerite päritolu toodete ja teenuste eelistamise võimaldamist sektorites, kus esineb reaalne julgeolekurisk või vajadus vähendada kriitilisi sõltuvusi, pidades seda oluliseks strateegilise autonoomia ja julgeoleku tagamisel. Liidu päritolu kriteerium erineb EL eelistuse kriteeriumist kuna hõlmab laiemat hulka vabakaubanduslepingu, tollilepingu või riigihankelepinguga kaasatud kolmandaid riike. Hõlmatud riikide nimekirja ei ole Euroopa Komisjon avaldanud, kuid ELil on erineva tasandi kaubanduslepped sõlmitud üle 80 riigiga.

IAAs hõlmatud sektorid on välja toodud eelnõu lisades ning määruse eelnõu osana esitatavates nullnetotööstuse määruse (*Net Zero Industry Act - NZIA*) täiendustes – keskendutakse energiantensiivsele tööstusele, nullnetotehnoloogiatele ja autotööstusele. Strateegiliste sektoritena tööstuslikus tootmises keskendutakse EL päritolu osas Lisas II energiantensiivsetele tööstustele (tsemenditööstus, alumiinium) ja Lisas III autotööstusele (elektrisõidukid, hübriidsõidukid ning kütuseelemente kasutavad sõidukid). Lisaks teeb IAA täiendusi NZIA määrusesse, luues EL päritolu kriteeriumid nullnetotehnoloogiatele nagu üksikud päikese- ja tuuleenergia, soojuspumpade ja akude komponendid (nt akujuhtimissüsteemid, inverterid). IAAs välja pakutud sektorid on loogiline ja õigustatud algalik, kuna neil on oluline mõju EL eesmärkidele majanduses ja kliimavaldkonnas. IAA sektorite loetelu võib pidada pigem kitsaks, sest välja on valitud mõned strateegilisemad sektorid, kus EL päritolu kriteeriumid aitaks luua eeliseid Euroopa ettevõtetele. Võrreldes 2023. a Euroopa Komisjoni nimekirjaga EL jaoks olulistest strateegilistest tehnoloogiatest⁷ on IAAGA hõlmatud sektoreid vähe (otseselt hõlmatud on vaid nullnetotehnoloogiad, kaudselt läbi nt autotööstuse ka kiibid, sensorid/andurid, kõrgtehnoloogilised materjalid). IAA eelnõu tagasisides esitasid huvirühmad ettepanekuid IAA sektorite loetelu laiendamiseks erinevate sektoritega (Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit, EIS, Tallinna Tehnikaülikool, Tartu Ülikool, Trisector), samas ei ole nende ettepanekutega koos üldjuhul esitatud piisavat infot nende sektorite tootmismahtude prognoosist ja selle piisavuse hinnangust, arvestades EL liikmesriikide eeldatavat koguvajadust lähikümnendil. Viimaste aastate kriisid on näidanud, et liigne sõltuvus kolmandate riikide tarnijatest võib tekitada märkimisväärsed riske, eriti strateegiliselt tundlikes sektorites nagu energijulgeolek, meditsiinitarbed, mikroelektroonika, kaitsetööstus ja kriitilised toorained. Sõltuvuste vähendamiseks tuleks tugevdada ELi tootmisvõimekust kriitilistes sektorites, mitmekesistada tarneahelaid ja investeerida innovatsiooni ning tööstuse arendamisse. Eelnõu strateegiliste sektorite loetelu võib pidada hetkel piisavaks kuna otstarbekas on enne IAA sektorite nimekirja täiendamist oodata ära IAA rakendumise mõju, ning seejärel hinnata vajadust sektorite loetelu täiendamiseks.

Eelnõu esitab liidu päritolu toodete ja teenuste põhimõtte arvestamiseks ja kasutamiseks piiratud osakaaluna ning sektorites. Eelnõuga on hangitavate tööde (nt ehitus, taristu rajamine) puhul nõutud 25% Euroopa Liidu päritolu (EL ja teatud partnerriikide) alumiiniumi⁸ ning 5% liidu päritolu tsemendi kasutamine. Elektriautode, pistikhübriidautode ning kütuseelemendiga autode puhul näeb eelnõu ette, et auto oleks koostatud ELis ning selle komponentidest oleks vähemalt 70% toodetud ELis. Samuti peaksid auto aku ning elektrisüsteemid sisaldama teatud hulgal liidu päritolu komponente. IAA sätestab nõuded sõidukitele juhul, kui neid hangitakse vastavalt muudes ELi õigusaktides (näiteks keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maantesõidukite direktiiv) sätestatavale määrale.

Eesti tööstuste erialaliidud on pigem Euroopa Liidu päritolu põhimõtet pooldavad – näiteks võib see luua suuremat nõudlust elektroonikasektoris, rohetechnoloogia sektoris või elektriakude materjalide tootmise vallas. Huvirühmade tagasisides toodi välja, et EL eelistamise reeglite kasutamine peab olema hästi põhjendatud ja põhinema mõjuanalüüsil, mis käsitleb tootmisvõimsuste piisavust sh tooteliikide lõikes ning konkreetsetel ajavahemikel, mõju konkurentsivõimele, hinna ja kvaliteedi tasemetele ning ettevõtetele. Eesti Puhta Tööstuse

⁷ ANNEX to the Commission Recommendation on critical technology areas for the EU's economic security for further risk assessment with Member States, [C 2023 6689 1 EN annexe acte autonome part1 v9.pdf](#)

⁸ EL alumiiniumi tootmine katab hetkel 45% kogu EL vajadusest (A European Steel and Metals Action Plan, COM(2025)125, 19.03.2025).

ja Tehnoloogia Liit toob lisaks oma kommentaarides välja, et tugevama nõudlussignaali EL päritolu toodetele ei teki ELis piisavat investeerimis- ja skaleerimisvõimekust. EL päritolu toodetele nõudluse loomine on ka IAA üks keskseid eesmärke.

IAA kohaselt EL päritoluga võrdsustatud kolmandate riikide puhul on soovitatav, et hankijale tehtaks kättesaadavaks konkreetsete määratlused, juhised ja viited lähteinfole ja andmetele, mida selle põhimõtte kohaldamisel on vaja arvestada (loodaks siseriiklikult või liidu üleselt andmekogu või juhend sealhulgas EEA lepingu ja vabakaubanduslepetes olevatest riikidest ja nende tingimustest EL turul võrdsetel alustel kaubelda). Eesti eelistab siin komisjoni poolt EL ülese andmekogu või juhendmaterjali loomist, kuna see aitaks luua õigusselgust hangete korraldusel ELis ning ühtlustaks EL riigihangete turgu.

Vähendamaks hankijate koormust on Eesti eelistus, et mitte iga hankija(sh liikmesriikide kohalikud omavalitsused (KOV), riigiasutused jm) ei peaks ükshaaval hindama tootmisvõimsuste piisavust või ebapiisavust ja vajadusel põhjendama „liidu päritolu“ kriteeriumi oma hankel kasutamata jätmist. Riigihangete läbiviimise lihtsustamiseks võiks olla paigas keskne protsess, mis võimaldaks hankijatel saada ülevaadet turuolukorrast ja toodete saadavusest. Näitena võiks Euroopa Komisjon teha kord aastas (järgmiseks aastaks ette, piisavalt pika ajavaruga) prognoosi EL hankijate summaarsete ostukavatsuste mahu ja Liidu päritolu tootmisvõimsuse võrdlusest (tooteliikide lõikes). Tooteliikide tasemel oleks analüüsi vaja teha näiteks seepärast, et kui on vaja hankida eriotstarbelisi sõidukeid, siis ei piisa infost masinate üldtootmisvõimsuse kohta EL üleselt. Selle tulemusel oleks nt 2027.a kevadel ette teada prognoosi 2028.-2030.a. erinevate sõidukiliikide summaarse tootmisvõimsuse kohta. Euroopa Komisjoni poolt kättesaadavaks tehtava analüüsitulemuse alusel saaksid 2028.a riigihangete korraldajad nende tooteliikide kohta, mille tootmisvõimsus pole prognoosi kohaselt piisav, otsustada Liidu päritolu kriteeriumi kasutuse või mittekasutuse.

Meile on oluline, et rakendamine oleks proportsionaalne ja paindlik, et tagada väiksemate piirkondade ja KOVide hankevõimekust. Erandite määratlus ning neile vastavuse hindamiseks vajalikud parameetrid (kulu, kättesaadavus, ajakava) peaksid olema praktiliselt kasutatavad ega ei looks ebaproportsionaalset halduskoormust.

EL ning sellega võrdsustatud riikide päritolu määratluse sätestamisel tuleb tagada, et kavandatud mõjust ei oleks võimalik ümber hiilida. Selleks on oluline vältida tarneahelate peitmist (päritolu varjamist läbi vaheriikide) ning riske sõltuvusteks kõrge riskiga tarnijatest, seda eriti küberturvalisuse vaates.

5.3 Eesti leiab, et erinevate valdkondade strateegiliste projektide loamenetluste, näiteks ehitus- ja keskkonnakaitselubade aga ka muude lubade menetluste lihtsustamise reguleerimine sektoripõhistes Euroopa Liidu õigusaktides killustab nõudeid, raskendab nende rakendamist ning võib pikendada liikmesriigi menetlusi ega aita saavutada soovitud lihtsustamise eesmärki. Peame oluliseks, et Euroopa Liidu loamenetluste kiirendamist käsitlevad õigusaktid oleks reguleeritud ühetaoliselt. Eesti eelistab, et erinevate valdkondade strateegiliste projektide ehitus- ja keskkonnakaitselubade menetluste, aga ka muude neid projekte puudutavate võimalike loamenetluste sätted koondataks ühte Euroopa Liidu õigusakti, et tagada õigusselgus ja vältida vastuolusid.

Selgitus: Erinevates EL sektoraalsetes õigusaktides loodud või kavandatavaid reeglistikke ehitiste ja keskkonna loataotluste ja loamenetluste osas on hetkel üle kümne. Soovime, et erinevate valdkondade oluliste ehitistega seotud loamenetluste (sh keskkonnamõju hindamise erisused) sätted koondataks ühte õigusakti, et vältida vastuolusid. Alternatiivina näeme, et erinevaid loamenetlusi (mis puudutavad näiteks ehitus- ja keskkonnakaitselube) puudutavad sätted oleksid igas valdkonnas samasugustel põhimõtetel ja ühetaolised.

Lisaks ei ole üheselt arusaadav, milliseid lube vastavad algatused tegelikult hõlmavad. Näiteks on taastuvenergia direktiivis (*Renewable Energy Directive*, RED) üheselt määratletud ehitised, mille suhtes vastavad menetlused kohalduvad, ning erinormid on teatud ulatuses seotud konkreetset identifitseeritavate ehitistega, näiteks päikesepaneelidega. Seevastu kaitsevalmidusprojektide loamenetluse kiirendamise määru (kaitseomnibus) on kaitsetööstus määratletud kaitseotstarbeliste toodete direktiivi 2009/43/EÜ lisa tähenduses, kusjuures nimetatud lisa sisaldab ligi 25-lehekülje pikkust toodete loetelu. Eesti õiguses ei ole ehitistega seotud

loakohustused ega keskkonnaloal seotud konkreetsete toodetega. Seega võib uute reeglite kohaldamine osutuda probleemseks. Enamasti on need kirjeldatud ehitamise, laiendamise ja käitamise kaudu, kuid samas võib käitamine erinevat liiki ehitiste puhul tähendada oluliselt laiemat (kui näiteks ehitus- ja keskkonnakaitselood) hõlmatud lubade ringi. Samuti ei ole lubade mõiste erinevates õigusaktides ühtselt määratletud. Näiteks IAA puhul on juba tehtud konkreetne viide kemikaalidega seotud lubadele.

Samuti on erinevates õigusaktides sätestatud menetlustele erinevad tähtajad, tähtaja arvestamise loogikad (osad sisaldavad keskkonnamõtjude hindamist ja osad mitte) ning tähtaegade pikendamise võimalused. Lisaks sisaldavad algatused ka kontaktpunktide määramist aga kontaktpunktide roll erineb õigusaktide lõikes. Ka digitaliseerimise nõuded on erinevad, lihtsalt digitaalsest menetlusest kuni keerukama portaali loomiseni või ühe loataotluse koostamiseni. Kuigi Eestis on erinevates pakettides määratud loamenetluste tähtajad üldjoontes teostatavad, on keeruline kanda üle või võrrelda eri algatustes kasutatud tähtaegade arvestuse põhimõtteid olukorras, kus loamenetluste ajaline arvestus on reguleeritud erinevalt ning hõlmab sisuliselt erinevaid menetlusetappe. Samuti on erinevalt reguleeritud tähtjaarvestuse järgimiseks keeruline kujundada ühtseid ja tõhusaid IT-lahendusi. Täiendavalt on sätestatud erinevad tähtajad taotluste nn eelhindamiseks, kuid Eestis ei ole näiteks ehituslubade menetluses eelhindamise etappi ette nähtud ning selle loomine pikendaks menetluste kestust.

Enamik käsitletavat algatust näeb ette kontaktpunktide loomise, kuid kontaktpunktidele pandud ülesanded ei ole neis ühesugused. Näiteks võib biotehnoloogia õigusakti kohaselt kontaktpunktiks olla sama üksus, mis on ette nähtud EL määruks keskkonnamõtju hindamise kiirendamise kohta, kuid biotehnoloogiaakti alusel on kontaktpunkti roll laiem, nt lisaks peab ta vahendama teavet muu haldus- ja finantstoetuse kohta. TEN-E kohaselt lasub kontaktpunktil lisaks kohustus tagada loamenetluste tähtaegade järgimine. Olukorras, kus kontaktpunkti roll on erinevates EL õigusaktides sisustatud erinevalt, muutub vastavate nõuete rakendamine liikmesriikide jaoks märkimisväärselt keerukamaks.

Kui varasemad algatused lähtusid eeldusest, et menetlused toimuvad digitaalselt (nt RED kehtiv versioon), siis kahes uuemas algatuses – võrgupaketis (TEN-E + loamenetluste direktiivid) ja IAA-s – nähakse juba ette digitaalsete platvormide (portaalide) loomine. Võrgupaketi kohaselt peab platvorm võimaldama asjaomaste ehitistega seotud loataotluste esitamist, menetlemist ning menetluse tulemustega tutvumist. Samuti peab platvorm võimaldama juurdepääsu keskkonna- ja geoloogilistele andmetele. IAA kohaselt tuleb lisaks luua loamenetluste jaoks ühtne juurdepääsupunkt („*single access point*“). Selle kaudu saavad projektarendajad esitada tööstuslike tootmisprojektide ühtse taotluse, mille vastavad osad tuleb automaatselt suunata pädevale asutusele, teavitada taotlejat loamenetluse kõikidest etappidest, menetluse seisust ja asjaomaste asutuste otsustest ning võimaldada taotlejal kontrollida kehtivate tähtaegade järgimist. IAA kohaselt peab see kasutama Euroopa ettevõtluskukruid. Seega oleks vajalik liidestada e-ehituse platvormiga (täna haldab ehitisregistrit ja planeeringute registrit) täiendavad registrid, infosüsteemid ja andmebaasid, ühtlustada nende loogikat ning tagada teatud funktsioonide kättesaadavus platvormi kaudu, mis olemuselt on aja ja ressursimahukas IT-arendus.

Mitmes õigusaktis on reguleeritud ka vaikimisi nõusoleku institutsiooni. Näiteks näeb kaitsevaldkonna omnibus vaikimisi nõusoleku ette lõpliku loaotsuse tegemisel, samas kui keskkonna omnibus käsitleb vaikimisi nõusolekut üksnes menetluse käigus tehtavate toimingute puhul. Eestis kohaldatakse ehituslubade menetluses ning osaliselt ka keskkonnakaitselubade menetluses vaikimisi nõusolekut menetluse käigus tehtavate toimingute suhtes. Lõplike loamenetluste otsuste tegemisel ei ole vaikimisi nõusolekut seevastu ette nähtud. Kuigi õigusteoreetiliselt võiks sellise lahenduse kehtestamine olla võimalik, tooks see tõenäoliselt kaasa rea täiendavaid õiguslikke ja praktilisi probleeme. Näiteks tekib küsimus, millised on tagajärjed olukorras, kus vaikimisi nõusoleku alusel tekib õigus ehitada, kuid samal ajal on jäetud nõuetekohaselt kaalumata puudutatud isikute õigused ning kavandatav ehitist põhjustab neile kahju. Samuti seisneb üks risk selles, et pädevad asutused võivad hakata lubade andmisest keelduma ka juhtudel, mil selleks puudub sisuline vajadus, vältimaks vaikimisi nõusoleku tekkimist tähtaja saabumise tõttu või hilisemat vajadust vaikimisi tekkinud luba kehtetuks tunnistada. Selline regulatsioon ei pruugiks seega menetlust lihtsustada, vaid võiks vastupidi tuua kaasa nende pikendamise. Lisaks on keeruline kujundada ühtset regulatsiooni olukorras, kus osa algatustest käsitleb lõplikku loaotsust, osa aga menetluse käigus tehtavaid toiminguid.

Looduskaitse direktiivid näevad ette elupaikade, liikide ja vee kvaliteedi range kaitse ning sellest kaitsest erandite tegemise vaid väga kindlate tingimuste esinemisel: kui tegevusele puuduvad mittekahjustavad alternatiivid, kui tegemist on mingi ülekaaluka avaliku huviga ja kui tekkiv kahju on hüvitatav. REDi 2023. aasta muudatusega lisati direktiivi artikkel 16f, mille kohaselt taastuvenergia projekt on eelduslikult sellise avaliku huviga. 2024. aastal võeti vastu NZIA ja CRMA, mille (vastavalt artikli 15 lõige 3 ja artikli 10 lõige 2) kohaselt käsitletakse strateegilisi projekte liidus avalikku huvi pakkuvate projektidena ja neid võib käsitada ülekaalukat avalikku huvi pakkuvate projektidena ning rahvatervise ja ohutuse huvidega seotud projektidena, kui on täidetud kõik looduskaitse direktiivides sätestatud tingimused. Seega on juba kehtivas EL õiguses sama sisu ja eesmärgiga sätted sõnastatud erinevalt ning praktikas on taastuvenergeetika valdkonnas ülekaaluka avaliku huvi sisustamine, ülevõtmine riigisisesesse õigusesse ja rakendamine põhjustanud palju segadust ja vaidlusi. Euroopa Komisjon on loobunud eeldusliku ülekaaluka avaliku huvi ühetaolise rakendamise juhise väljatöötamisest, kuid on nüüdseks liikmesriikidele esitanud täiendavalt mitmeid uusi algatusi, milledes sarnane regulatsioon on sõnastatud taaskord erinevalt (TEN-E, keskkonna omnibuss, võrgupaketi direktiivi muudatus). Kuivõrd tegemist on erandite tegemisega teiste EL õigusaktide rakendamisel, on liikmesriikidel õiguslikult ainuvõimalik kohaldada avalikku huvi vaid niipalju, kui erandeid tegevad EL õigusaktide selleks õigust annavad. Kuivõrd need õigused on aga erinevates EL (nii kehtivates kui ettepaneku staadiumis) õigusaktides erinevalt sõnastatud, on nende rakendamine väga keeruline.

Probleem seisneb ka selles, et osa nõudeid tuleneb ELi otskohalduvatest määrustest, osa aga direktiividest, mis tuleb üle võtta liikmesriigi õigusesse. Selline killustatud lähenemine tekitab praktilisi probleeme, sest erinevates EL valdkondlikes õigusaktides reguleeritakse samu loamenetluse nõuded erinevalt. See võib panna Eesti olukorda, kus tervikuna vajaliku või toetatava ELi õigusakti toetamine on keeruline, kuna see sisaldab loamenetluse seisukohast ebasobivaid sätteid. Samuti sisaldab enamik ELi algatusi kohtuvaidlusi puudutavaid sätteid, kuid ilma konkreetseid tähtaegu sätestamata. Selle asemel piirduakse eri sõnastustes üldise nõudega, et liikmesriik peab kohaldama võimalikult kiiret menetlust.

EL algatused, mis puudutavad ja mõjutavad eelkõige ehitus- ja keskkonnakaitselube ja muid asjakohaseid lube:

Jõustunud algatused:

- Nullnetotööstuse määrus (NZIA) (EL) 2024/1735
- Kriitiliste toormete määrus (CRMA) (EL) 2024/1252
- Kiipide määrus (EL) 2023/1781
- Taastuvenergia direktiiv (RED III) (EL) 2023/2413
- TEN-E määrus (EL) 2022/869

Menetluses:

- Tööstuse kiirendamise määrus (IAA) COM(2026) 100
- Esmatähtsate ravimite määrus (CMA) COM(2025) 102
- Biotehnoloogia õigusakt COM(2025) 1022
- Võrgupakett, st lihtsustamise direktiiv COM(2025) 1007, mis muudab mh RED III, ning TEN-E määruse muudatus COM(2025) 1006
- Keskkonnaomnibus, täpsemalt keskkonnamõjuhindamiste kiirendamise eelnõu (RSEA) COM(2025) 984
- Kaitseomnibus COM(2025) 172

Tulemas:

- Elamumajanduse lihtsustamispakett.

5.3.1. Eesti toetab eelnõus tööstusprojektide loamenetluse lihtsustamist ja kiirendamist, kuid ei pea vajalikuks tööstuslike tootmisprojektide jaoks vajalike lubade menetlemise koondamist ühte infosüsteemi või ühe loataotluse kasutamise kohustust. Soovime, et ettevõtja saaks lihtsal viisil ühe portaali kaudu esitada tööstusliku tootmisprojekti jaoks vajalikke tegevuslubade taotlusi. Eesti saab seda toetada eeldusel, et tööstusprojektide loamenetlus toimub vastavate pädevate asutuste olemasolevates loamenetluse infosüsteemides ja koordineerivale asutusele jääb üksnes nõuandev roll.

Selgitus: IAA eelnõu pakub Eestile strateegilist võimalust positsioneerida end parima sihtriigina tööstusinvesteeringutele, kui suudame loataotluste ja menetluste protsessi piisavalt optimeerida. Hetkel Eestis kasutusel olevate loataotluse ja –menetluse protsesside digitaalsed lahendused on üldjuhul sellised, mis võiksid vastata eesmärkidele, mida soovitakse IAA eelnõuga saavutada. Me ei pea vajalikuks loamenetluste kontrollsemete⁹ koondamist ühte menetlusesse, kuna Eestis toimuvad juba kõik menetlused digitaalselt vastava valdkonna registris või infosüsteemis ning ettevõtjatel on lubade taotlemise järjekorda võimalik valida vastavalt oma äriplaanile. Eestis võib selliste tööstusprojektidega alustamiseks olla esmalt vaja rajada vajalikud ehitised, milleks tuleb taotleda ehitisluba. Lisaks võib projekti elluviimiseks olla vajalik keskkonnakaitseluba. Ehitisluba menetletakse ehitisregistris (EHR) ja keskkonnakaitseluba keskkonnanõuete infosüsteemis (KOTKAS). EHR on juba seotud planeeringute andmekoguga (PLANIS), mis moodustab EHRiga IT-tehniliselt ühe platvormi. Samas ei ole sellele platvormile liidestatud näiteks KOTKAS-t. Soovime võimalust, et määruse eesmärged on võimalik täita muul viisil kui loamenetluste kontrollsemete koondamisel ühte menetlusse.

Tabel 5.3.1 IAAGA seonduvate loamenetluste esialgne tabel vastavalt IAA artikkel 3(4) tööstuslike projektide¹⁰ loamenetluse protsessi definitsioonile. IAAs toodud definitsioon on lahtine loetelu, seega võib lisanduda muid loamenetlusi:

IAA kirjeldus	Eesti vaste	Vastutav asutus Eestis	EL seos
Permit to build Permit to expand Permit to convert	Ehitisluba (Ehitusseadustik) vee-erikasutus (meres hoonestusluba)	Kohalik omavalitsus (riigi eriplaneeringu korral TTJA)	Nõudeid reguleerib nt hoonete energiatõhususe direktiiv (EL) 2024/1275
Permit to operate	Kasutusluba (Ehitusseadustik), keskkonnakaitseload	Kohalik omavalitsus (riigi eriplaneeringu korral üldiselt TTJA)	Vt eelmine
Chemical permit	Ohtlike kemikaalide käitamisluba (Kemikaaliseadus)	TTJA	REACH määrus EC 1907/2006
Grid connection permit	Elektri võrgulepingu sõlmimine	Asjakohane võrguettevõtja: jaotusvõrgu puhul vastav jaotusvõrguettevõtja, põhivõrgu puhul Elering	IAA viitab grid connection permits osana tööstusprojekti loamenetlusest. Täpsem definitsioon tuleb loamenetluste kiirendamise direktiivi ettepanekust COM(2025)1007. Tehniliste nõuete puhul võivad asjakohased olla EL võrgueeskirjad, sh RfG, DCC ja HVDC.
Environmental assessment	Keskkonnamõju hindamine (keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus)	Sõltuvalt tegevusloaandjast (keskkonnakaitseload – Keskkonnaamet, ehitusload – kohalik omavalitsus, TTJA)	Loetelu keskkonnamõju hindamise õigusaktidest: Keskkonnamõju hindamine Kliimaministerium

⁹ Kontrollseme on see, mida vastava loaga lubatakse, näiteks ehitusloa puhul ehitis, keskkonnamõju puhul keskkonna kasutamise õigus.

¹⁰ „Tööstuslik tootmisprojekt“ – sellise tööstusala ehitamine, ümberehitamine või laiendamine, mis on ette nähtud NACE koodi C (töötlev tööstus) alla kuuluva majandustegevuse teostamiseks, välja arvatud NACE kood C12.

Environmental authorisation	Keskkonnakaitseluba (Kompleksload Keskkonnaamet)	Keskkonnaamet	Vt Keskkonnaameti lingid
--------------------------------	--	---------------	-----------------------------

Tööstusprojektide loataotluse lihtsustamiseks teeb IAA ettepaneku minna üle ühtse loataotluse põhimõttele. Ühe taotluse esitamisega oleks ettevõtjatel võimalik taotleda kõiki projekti jaoks vaja minevaid lubasid vastavalt ülaltoodud tabelile. Ühtse taotluse eelis oleks, et info vajaminevate lubade kohta oleks lihtsalt ning arusaadavalt koondatud ühte kohta ning ettevõtjatel oleks tööstusprojekti alustamisel selgem ülevaade, millised load on vajalikud, kuidas neid taotleda ning millised load on juba välja antud.

Ühtse loataotluse nõue võib samas tähendada, et ettevõtja peab menetluse algfaasis esitama märkimisväärselt suuremas mahus dokumentatsiooni ja detailset teavet. Tänapäevases praktikas eelistavad mõned ettevõtjad taotleda erinevaid lubasid järjestikku, mitte paralleelselt, kuna kõik vajalikud andmed ei ole projekti alguses veel teada. Mitmed olulised tehnilised ja ärilised lahendused (nt tootmisliinide täpne paigutus) selguvad alles projekti edasises arendusetapis. Kehtivas praktikas on täna ka tavapärane, et ehitusluba (menetlustähtaeg ca 30 päeva, pädev asutus kohalik omavalitsus) saadakse enne ning ehitustegevusega alustatakse, samal ajal kui keskkonnakaitselood (menetlus 30–180 päeva, sõltuvalt loa liigist, pädev asutus Keskkonnaamet) taotletakse paralleelselt ehituse käigus. Keskkonnakaitseluba ei ole üldjuhul ehitamise eelduseks, välja arvatud erandjuhtudel (nt veekeskkonnaga seotud tööd), kuid keskkonnakaitseloa taotlemine peale ehitamise alustamist on ettevõtja äririsk. Ehitusloa saamine ei ole automaatne eeldus keskkonnakaitseloa saamisele. Samas on võimalik ettevõtjal keskkonnakaitseloa taotlemise ajal valmistada ette ehitusplats, sõlmida hankelepingud, tellida vajalikud tooted, broneerida ehitusmasinad ning arendada eelprojekt tööprojekti staadiumisse.

IAA artikli 5 kohaselt peaksid riigid määrama ka pädeva asutuse loamenetluse protsessi koordineerima, et tagada tervikotsuse (*comprehensive decision*) vastu võtmine. See võib olla üks otsus või kombinatsioon erinevatest otsustest. Pädev asutus ei pea tingimata ise otsust tegema, otsus võib tulla teistelt loamenetluse eest vastutavatelt asutustelt. Pädev asutus peab tagama koordinatsiooni ja selle, et otsus vastu võetakse ja taotlejale teatavaks tehakse. Otsuse tegemiseks kehtivad siseriiklikud tähtajad. IAAGA kehtestatakse ainsa tähtajana see, et pädev asutus peab 45 päeva jooksul kinnitama, kas taotlus on terviklik või küsima lisainfot (lisaks 30 päeva kui ikka ei ole kõik vajalik info esitatud). Ette ei ole nähtud vaikumisi heakskiitu. Võib hinnata, et taotluse esitamise ning menetlemise protsessi lihtsustamiseks on ettevõtjate jaoks kasulik, kui oleks olemas osapool, kes aitab nii taotlemise kui menetlemise protsessi koordineerida ning vältida selle takerdumist. Vajalik on välja tuua, et eelnõus toodud 45-päevast perioodi taotluse nõuetekohasuse hindamiseks näiteks ehitusloa menetluses täna ei eksisteeri ja seega selle kontseptsiooni tekkimisel tuleks luua ehitusloale juurde eelkontrolli menetlus ehk täiendav etapp, mis võib pikendada ehitusloa menetlusi.

Euroopa Komisjoni võrgupaketi üks osa oli nn loamenetluste direktiiv (ettepanek Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi kohta, millega muudetakse direktiive (EL) 2018/2001, (EL) 2019/944 ja (EL) 2024/1788 loamenetluste kiirendamise osas), mis keskendus energiaprojektide lubade andmise kiirendamisele (load, mis puudutavad taastuvenergia tootmist, elektrivõrkude rajamist, energiasalvestite kasutuselevõttu ja laadimistaristu arendamist).

Eesti seisukohtades Euroopa Komisjoni võrgupaketi ettepanekute kohta, mis käsitlevad üleeuroopalise energiataristu (TEN-E) raamistikku ja energiaprojektide loamenetlusi rõhutas Eesti, et uute EL tasandi nõuete rakendamisel arvestataks olemasolevate riiklike lahendustega ning uued õigusaktid toetaksid erinevate projektide menetluste paremat koordineeritust, mitte ei looks täiendavaid paralleelseid kohustusi või menetluslikku keerukust. IAA pakutud lahendused (ühtne kontaktpunkt, tähtaegade raamistik, kiirendusalad) võivad aidata, kui muuhulgas tagatakse kohalikele omavalitsustele sisuline roll ja tugi.

Kuigi IAA ei sea vaikumisi nõusoleku kohustust, siis pole välistatud, et läbirääkimiste käigus IAASSE see lisatakse. Varasemates seisukohtades on Eesti rõhutanud põhimõtet, et menetluse vaheetapid võib lugeda vaikumisi kooskõlastatuks juhul, kui kaasatud haldusorgan ei ole talle antud tähtaja jooksul arvamust avaldanud, tähtaega pikendanud ega muul viisil reageerinud. Samas oleme varasemates seisukohtades ka pidanud vajalikuks, et kogu loamenetluse tulemust ei loetaks vaikumisi lõplikult otsustatuks. Lõppotsus peab jääma

loamenetlust koordineeriva pädeva asutuse kontrolli alla, tagamaks otsuse õiguspärasus, menetluse terviklikkus ja keskkonna- ning muude asjakohaste nõuete nõuetekohane järgimine.

EL nullneto tööstuse määrusega (*Net Zero Industry Act*, NZIA) nähti riikides ette kohustuslike kontaktpunktide loomine. NZIA kogemusel ei ole Eestis ühtseid kontaktpunkte siiani kasutatud. Samas nähtub ettevõtjate tagasisidest, et ühtse kontaktpunkti olemasolu oleks eelistatav. Soovime, et kontaktpunktile (IAA mõistes pädevale asutusele artikkel 5 lg 2 kohaselt) jääks menetlusi toetav roll ja ta ei peaks ise otsuseid tegema.

5.3.2. Eesti leiab, et ühtsete juurdepääsupunktide tehniline lahendus peab olema asjakohane, ettevõtjatele kasutatav tasuliste vahendusteenusteta, tehnoloogianeutraalne ja ühilduma liikmesriikides juba olemasolevate või arenduses olevate infosüsteemidega ning olema kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega. Eelnõus pakutud lahenduste kasutamise korral peame oluliseks, et nende elluviimisel oleks tagatud Euroopa Liidu poolne rahastamisvõimalus ning et lahendused ei tooks liikmesriikidele kaasa ebaproportsionaalseid kohustusi ega ülemääraast koormust. Juhul kui neid tingimusi ei ole võimalik tagada, soovime, et liikmesriike ei kohustataks seda lahendust kasutama.

Selgitus: IAA artikkel 4 sätestab ühtsete juurdepääsupunktide loomise, mis lihtsustaksid tööstusprojektide loataotluse protsessi ning võimaldaksid menetluse kulgu lihtsamalt jälgida. Juurdepääsupunkti põhimõte on ühe loataotluse esitamine ühes kohas ühtse taotlusega taotlusel ja hõlmab kõiki tööstuslike tootmisprojektide jaoks vajalikke lube, ning mille kaudu on pärast esitamist võimalik jälgida taotluse edenemist ning juba väljastatud lube. Selline loataotluse lahendus teeks tööstusprojektide algatamise ettevõtjate jaoks lihtsamaks ning protsessi käigu jälgimise selgemaks. Samas on Eestis juba kasutusel ehituslubade ja kasutuslubade menetluseks ehitisregister ja keskkonnakaitselubade menetluseks KOTKAS. Mõlemad registrid võimaldavad esitada nii taotlusi, jälgida nende menetlust kui ka avalikustada antud lube. Ühe taotluse kontseptsiooni realiseerumisel on võimalik, et Eestil tuleks teha mitmeid täiendavaid ja suure eelarvega IT arendusi. Hetkel ei ole eelnõu sõnastus piisavalt selge, et täpselt hinnata arenduste võimalikku mahtu ja kulu. Juhul kui peaks osutuma vajalikuks ühe taotluse esitamise võimaldamine läbi erinevate süsteemide põhjaliku integreerimise, võib maksumus olla kuni 5-6 miljonit eurot. Peame oluliseks, et sellisel juhul oleks tagatud EL poolne rahastamisvõimalus. Üks võimalus rahastamiseks oleks Euroopa Konkurentsivõime Fondi (*European Competitiveness Fund* - ECF) kaudu, mille üks valdkond on digitaalse juhtpositsiooni poliitika toetamine. Meetmetega soodustatakse muuhulgas digiüleminekut, sh kvaliteetsete ja automatiseeritud teenuste vaatest avalikus ja erasektoris. ECF koondab enda alla ka Digital Europe programmi, mis on sarnaseid arendusi toetanud. Samas ei saa praegusel hetkel eeldada, et ECF kaudu rahastuse saamine on tagatud.

IAA eelnõu kohaselt peaks juurdepääsupunkt olema digitaalne ning selle rakendamine peaks põhinema Euroopa ettevõtluskukrul, et pakkuda ettevõtjatele turvalist, standardiseeritud ja koostalitlusvõimelist platvormi pädevate asutustega suhtlemiseks. See peaks võimaldama taotluste tõhusat ja tulemuslikku esitamist, tagades samal ajal kõrgetasemelise andmekaitse, küberturvalisuse ja teabe terviklikkuse. Euroopa ettevõtluskukrud võimaldavad ka tehtud investeeringute sujuvamaks muutmist ja tarbetu dubleerimise vältimist, mis omakorda optimeerib ressursse ja vähendab ettevõtjate halduskoormust. Määruse eelnõu näeb ette, et selline portaal tuleb luua ühe aasta jooksul pärast määruse jõustumist (jõustumine saaks kõige varem toimuda 2027. aastal).

Rõhutasime varasemates EL ettevõtluskukru seisukohtades¹¹, et ei ole vajalik luua uut turvalist, standardiseeritud ja koostalitlusvõimelist platvormi, juhul kui see dubleerib olemasolevaid digilahendusi (mida komisjoni ettepanek hetkel teeb). Vaid juhul, kui tulevane ettevõtluskukru lahendus arendab edasi olemasolevaid lahendusi, on liikmesriikide asutustele täiesti vabatahtlik, adresseerib konkreetseid valdkondlikke kasutusjuhte ning ei tekita liikmesriikidele tänasega võrreldes täiendavaid kulusid, saab Eesti

¹¹ Eesti seisukohad Euroopa ettevõtluskukrute loomist käsitleva eelnõu kohta - COM(2025) 838 (heaks kiidetud 15. jaanuari 2026. a Vabariigi Valitsuse istungil ja Riigikogu majanduskomisjoni 26. jaanuari 2026. a ja Riigikogu ELAKi 9. veebruari 2026. a istungil).

seda toetada. Kuna EL pakutud lahendused võivad vastavalt mõjuhinnaangule olla kulukad, on vajalik, et nende elluviimist oleks võimalik ka EL poolt rahastada.

Eesti seisukohtades üleeuroopalise energiataristu (TEN-E) kohta toetab Eesti ettepanekut luua taastuvenergia-, energiasalvestus- ja võrguprojektide lubade menetlemise kõigi etappide jaoks riigi tasandil ühtne digiteenus, eelistades, et portaali loomiseks oleks liikmesriikidele piisav aeg, mida saab põhjendatud juhul pikendada ja võimalus on kasutada ära juba loodud digitaalseid lahendusi. Samas on võrgupaketi läbirääkimistel suund portaali vabatahtliku rakendamise poole. Sellisel juhul tuleks vastav portaal luua vaid IAA paketi raames.

5.4 Eesti peab eelnõu kohaste strateegiliste ja olulise mõjuga investeeringute sõelumist Euroopa tasandil kasulikuks, et vältida sõltuvust riikidest, millel on suur mõju strateegiliste sektorite tarneahelate üle. Oluline on säilitada tasakaal majandusjulgeoleku eesmärkide ja majanduse avatuse vahel.

Selgitus: Eelnõu (4. jagu artiklid 17-24) näeb ette üle 100 mln euro mahuga välisinvesteeringute sõelumist sektorites, kus ühe riigi tootmisvõimekus on üle 40% ülemaailmsest tootmisest. Sektoritest on välja toodud akutehnoloogiad ja selle väärtusahel, elektri-, hübriid- ja kütuseelemenditehnoloogial põhinevad sõidukid ja nende komponendid, päikesepaneelitehnoloogiad ning kriitiliste toormete kaevandamine, töötlemine ja taaskasutamine.

IAA eelnõu kohaselt peab iga EL liikmesriik määrama investeeringuid hindava pädeva asutuse (*Investment Authority*), mida tuleb võimalikult välisinvesteeringust eelnevalt teavitada ja mis hindab IAA tingimuste täitmist. Halduskulude säästmiseks on Eesti kontekstis eelistatav sellise rolli andmine olemasolevale asutusele, Eestis tegeleb praegu välisinvesteeringute usaldusväärsuse hindamisega vastava seaduse alusel Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA), kus on olemas vastav kompetents.

Ülalpool toodud IAA kriteeriumidele vastavate välisinvesteeringute sõelumise mõju Eestile on ilmselt väike. Selliseid väljastpoolt Euroopat tulevaid investeeringuid on Eestis olnud vähe. TTJA andis 2025. aastal kolmandatest riikidest pärit välisinvestoritele välja kokku kuus välisinvesteeringu luba tehingutele koguväärtuses peaaegu 845 miljonit eurot, millest otseselt Eestisse tehtud välisinvesteeringuid oli üle 400 miljoni euro. Alates välisinvesteeringute mõju hindamise alustamisest 2023. a. on kokku olnud 15 loamenetlust, neist kaks üle 100 miljoni euro suurustele investeeringutele. Euroopa Komisjoni esialgsel hinnangul oleks ELi üleselt selliseid investeeringuid aastas paar tosinat. Seetõttu ei ole Eesti vaatest IAA lähenemine tingimata vajalik, kuid Euroopa kontekstis on tervitatav vältida kolmandate riikide liiga suurt mõjuvõimu strateegiliste sektorite kohalike tarneahelate üle. Liigne paindlikkus välisinvesteeringute tingimustes võib tekitada olukorra, kus näiteks mõned EL liikmesriigid lubavad suuri välisinvesteeringuid, mis tekitavad väärtusahelate sõltuvuse kolmandatest riikidest. Liiga madala piirmäära kehtestamine välisinvesteeringutele tõstaks sõelutavate investeeringute hulka ning seeläbi koormust pädevale asutusele, lisaks võib toimida ka investeeringuid pärssivana. Arvestades ülalmainitud välisinvesteeringute sõelumise statistikat, on IAA eelnõu kohane 100 miljoni euro suurune välisinvesteeringute sõelumise kohustuse piirmäär Eesti vaatest sobiv ning tasakaal majandusjulgeoleku eesmärkide ja majanduse avatuse vahel on olemas.

Sõelumiskriteeriumidele vastavate välisinvesteeringute puhul lisatingimuste kehtestamine on nende välisinvesteeringute loodava lisaväärtuse tõstmiseks Euroopas ja Eestis sobiv. Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021-2035 (TAIE) eesmärkidega seoses soovib Eesti, et suured välisinvesteeringud tooksid kaasa mitte ainult tootmishoone, vaid ka teadus- ja arendustegevuse suurenemise mis võimaldaks liikuda suurema lisandväärtuse loomise suunas. IAAs toodud välisinvesteeringute nõuete hulgas on ka intellektuaalomandi jagamise ning teadus- ja arendustegevuse rahastamise eesmärgid, mis on Eesti vaatest positiivsed. Näiteks tuuakse IAA eelnõus välja, et välisinvestor suunab igal aastal ELi teadus- ja arendustegevuse kuludesse summa, mis vastab vähemalt 1 %-le liidu sihtettevõtja aastasest brutotulust või liidu vara teenitud aastasest brutotulust, kohaldatuna proportsionaalselt välisinvestori kontrolli osakaaluga. Samuti sätestatakse eelnõus, et enne välisinvesteeringut liidu sihtettevõtjale või liidu varaga juriidilisele isikule kuuluvad intellektuaalomandi õigused peavad jääma täielikult nende kontrolli alla ning välisinvestor ei tohi neid nõuda ega piirata nende kasutamist. Lisaks tuuakse IAAs välja, et koostöös või ühisettevõttes loodud intellektuaalomandi puhul määratakse omandi- ja kasutustingimused vastavalt asjaoludele ning need tuleb enne

investeeringu heakskiitmist investeerimisasutusele selgelt esitada. Pikemas perspektiivis võiks suuremad välisinvesteeringud tuua kaasa ka teadus- ja arendustegevuse keskuste loomise ELi liikmesriikidesse.

IAA puhul tuleb tagada, et ei tekiks dubleerimist olemasoleva välisinvesteeringute hindamise süsteemi, konkurentsioiguse ega välissubsiidiumide menetluste vahel. Vastasel juhul võivad tekkida raskesti hallatavad ja paralleelsed investeerimiskontrolli süsteemid.

5.5. Eesti eelistab, et eelnõus oleks tööstuse eelisarendusalade loomise meetmed määratletud liikmesriikidele vabatahtlikuna, kuna konkreetse geograafilise ala määramine ei võimalda piisavat paindlikkust. Eestis on juba olemas mitmeid tööstusparke ja arenduspiirkondi, mis võimaldavad oluliste tööstusprojektide toetamist.

Selgitus: Eelnõuga soovitakse luua riiklikud tööstustootmise eelisarendusalad (*acceleration area*) strateegilisena määratletud tööstusvaldkondades, milles algatatud tööstusprojektid saaksid eelistingsimusi ja -kohtlemist, näiteks rahastuse ja investeeringute leidmisel, energia- ja taristuvajaduste hindamisel, tööjõu kättesaadavusel ning loamenetlemisel koond-põhiloo näol (*aggregated baseline permit*), mis hõlmab sellisel alal asuvate tootmisprojektide jaoks vajalikke lube ja haldusotsuseid, nt transporditaristu, teede ehituse, energiavõrkude paigaldamise, veele ligipääsuga seonduvad load). Koondatud lubasid puudutav seisukoht on selgitatud punktis (5.3.1). Vähemalt ühe kiirendusala loomine liikmesriigis oleks määruse eelnõu kohaselt kohustuslik 12 kuu jooksul pärast eelnõu jõustumist. Eesti vaates oleme ettevaatlikud konkreetse geograafilise ala määramise osas. Sarnane kohustuslikkuse ettepanek tehti NZIA raames, kuid nullnetotööstuse arengukeskuste (*Net-Zero Acceleration Valleys*) loomine muutus läbirääkimiste tulemusel vabatahtlikuks. Liikmesriikidele ei peaks tekitama kohustust määratleda tööstusalasid ainult vastavalt IAA eelnõule, vaid selle peaks jätma neile vabatahtlikuks, mis võimaldaks kasutada erinevaid lähenemisi. Eestis praktiline vajadus selliste alade eraldiseisvalt loomiseks puudub, kuna näiteks on Ida-Virumaal loodud Sihtasutus Ida-Viru Investeeringute Agentuur (IVIA), mis tegeleb tööstusalade arendamisega. Samuti on Eesti loomas tööstuse ekspressrada, mis ei keskendu geograafilisele määratlusele, vaid võimaldab oluliste projektide toetamist üle Eesti ning on seetõttu paindlikum kui konkreetse eelisarendusala määramine.

Lisaks tuleks arvestada viimastel aastatel saadud “RePowerEU” kava¹² protsessis taastuvenergia arendamise eelisalade määratlemise protsessi kogemusi, et vältida võimalikke negatiivseid mõjusid samade piiratud alade ühest või paarist prioriteetsest erinevatel eesmärkidel arendamiseks kasutamise võimalustele. Mõni sektor, mida praegu strateegiliselt prioriteetseks ei peeta, võib juba mõne aasta pärast samuti EL ja liikmesriikide eesmärkide seisukohalt prioriteetseks osutuda, sel juhul on vaja, et oleks jäänud/jäetud ka neile arendamist võimaldavaid alasid). Kui IAAGA jääb kohustus, et iga liikmesriik peab nimetama ühe või mõne tootmisvaldkonna eelisarendamise ala enda territooriumil, tuleks selleks viia läbi riigiti kaasamisprotsessid. Arvestama peab ka olemasolevate riigi eriplaneeringutega, (piirkondade/ maakondade) KOVide planeeringutega ja võimalike huvide konfliktidega riigi/ELi huvide ja KOV-de vahel. Lisaks tuleb enne tööstuse eelisarendusalade määramist läbi viia keskkonnamõju strateegiline hindamine (nt kui see ala määratakse planeeringuga) ja vajadusel ka Natura hindamine. Eesti eelistab IAAs paindlikku lähenemist, mis jätkaks tööstustootmise eelisarendusalade loomise liikmesriikidele vabatahtlikuks ning võimaldaks kasutada juba liikmesriikide olemasolevaid lahendusi.

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda toob oma tagasisides välja, et Eestis on juba olemas mitmeid tööstusparke ja arenduspiirkondi, ning seetõttu on oluline vältida dubleerimist ning tagada, et uus IAA meede täiendaks olemasolevaid lahendusi.

Määruse eelnõus toodud kiirmenetlused on kujundatud lokaalsete tehaste (punktobjektide) jaoks, kuid mitte elektrivõrgu taristu jaoks. Lineaartaristu (kõrgepingeliinid) ehitamine võib läbida mitmeid omavalitsusi. Kui IAA kiirendusmehhanismid ja ülekaaluka avaliku huvi (*Overriding Public Interest*) staatus ei laiene siseriiklikult otseselt ülekandevõrgu ehitamisele, siis võib tekkida olukord, kus nullnetoheitiga tehas saab loa

¹² KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA ÜLEMKOGULE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE Kava „REPowerEU“ (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52022DC0230>)

kiirendatud korras, kuid tehasele elektriühenduse rajamine jääb viibima (näiteks kestva keskkonnamõjude hindamise, kohtuvaidluse, vastuseisu jms põhjustel).

Määruse eelnõu pakutud lahendused tööstustootmise eelisarendusalade osas võivad olla kasulikud, kui KOVidele tagatakse sisuline roll ja tugi, kiirendamine ei toimu kohaliku kaasamise ja õiguskindluse arvelt ning eelisarendusalasid kasutatakse ka regionaalse arengu tööriistana, mitte ainult valmis tööstuspiirkondades. Vabatahtlike eelisarendusalade realiseerumise puhul jätame avatuks võimaluse vajadusel tööstuse eelisarendusalade määratlust ja lähenemist vajadusel kasutada.

5.6. Soovime, et delegeeritud aktide asemel kasutaks Euroopa Komisjon oluliste sätete (liidu päritolu välistamine, välisinvesteeringute sõelumise ülevõtmine) jaoks teisi menetlusi nagu näiteks komiteemenetlus kontrollimenetlusega rakendusakti tasemel, mis kaasavad otsustusprotsessis paremini liikmesriike.

Selgitus: Eelnõu jätab mitmes olulises küsimuses suure otsustusõiguse Euroopa Komisjonile läbi delegeeritud aktide (näiteks liidu päritolu välistamine, välisinvesteeringute sõelumise ülevõtmine jm). Eesti soovib, et liikmesriikidel oleks rohkem võimalusi sedavõrd olulistes otsustes kaasuda. Samas on EL õiguse põhimõtte kohaselt delegeeritud aktide kasutus võimalik alusakti vähemoluliste aspektide konkreetsemaks sisustamiseks, mitte oluliste aspektide määratlemiseks või muutmiseks. Seetõttu tuleb olulised asjaolud määratleda vähemalt rakendusakti tasemel, kasutades selleks eelistatult komiteemenetluse kontrollimenetlust. See põhimõte on oluline ka IAA paketi kavandatavate otsekohalduvate tooteõiguse määruste muudatuste puhul (sh ehitustoodete määrus (EL) 2024/3110), kuna delegeeritud aktide kaudu antav lai otsustusruum võib kiiresti suurendada ettevõtjate kohustusi ja halduskoormust.

5.7. Saame toetada eelnõus vähese süsinikusisaldusega toodete nõuete kehtestamist. Õigusselguse tagamiseks soovime, et eelnõus on täpsemalt reguleeritud, kuidas toimub -tootjate Euroopa päritolu ja keskkonnanõuetele vastavuse isedeklareerimise kontrollimise ja järelevalvemehhanism, et tagada aus konkurents.

Selgitus: Eelnõu ettepanek madala süsinikusisaldusega toodete osas aitab saavutada EL kliimaeesmärke ning samal ajal loob juhtivaid turge uuenduslikele, madala süsinikusisaldusega toodetele. Näeme, et eelnõuga luuakse alus ühtsele metoodikale, mis väldiks EL liikmesriikide vahel killustatust rohesertifikaatide väljatöötamisel. Ühtse metoodikata on risk, et iga liikmesriik töötab välja erineva metoodika ning sertifikaadid madala süsinikusisaldusega toodetele. See teeks ettevõtjate jaoks toodete sertifitseerimise palju keerulisemaks, kulukamaks ja aeganõudvamaks võrreldes ühtse EL ülese lähenemisega.

IAA nõuded madala süsinikusisaldusega alumiiniumi ja tsemendi kasutamiseks on kombineeritud EL päritolu nõuetega, mis toetab EL tootjaid, kes soovivad üle minna vähese heitekogusega toodetele ning samuti nende toodete kasutajaid, kelle jaoks võib olla oluline EL kliimaeesmärkide valguses kasutada madala heitega tooteid. Eelnõus on nõuded suhteliselt madala lävendiga (alumiiniumile 25%, tsemendile 5%), mis annavad esmase nõudlussignaali Euroopa tootjatele ning stimuleeriksid nende tootmisvõimekust andes võimaluse järk-järgult materjalide tootmist suurendada.

Vähese süsinikusisaldusega toodete nõuete rakendamine eeldab ühtset, operatiivset ja standardiseeritud EL-i tasandi metoodikat. IAA ettepaneku kohaselt defineeritakse vähese süsinikusisaldusega toodetena käsitlemise nõuded ehitustoodete määruse 2024/3110 (ehitustooted) ja ökodisaini määruse 2024/1781 (kõik muud tooted) kohaselt vastu võetavates delegeeritud aktides. Tuleb jälgida, et metoodika oleks selge ja ettevõtjatele lihtsasti arusaadav – puudulik metoodika suurendaks halduskoormust ja rohepesu riski hanketasandil. Arvestada tuleb, et täiendav dokumenteerimis-, tõendamis- ja kontrollikoormus võib suurendada tootjate ja hankijate kulusid ning kandub tarneahela kaudu hindadesse. Ehitussektoris puudutab see otseselt ehitustooteid (sh tsement, betoon, alumiinium) ja võib kasvatada ehitushindu.

Eelnõu kohaselt kavandatakse süsteemi, kus tootja esitab deklaratsiooni, millega tõendab, et teatud osa tootest vastab Euroopa päritolu kriteeriumile ning täidab kehtestatud keskkonnanõudeid. Samas ei ole eelnõus piisavalt selgelt reguleeritud, kuidas toimub nende deklaratsioonide kontrollimine ja millised on järelevalvemehhanismid. Selline regulatiivne ebaselgus võib tekitada ebaausa konkurentsiolukorra, kus kolmandate riikide tootjad võivad formaalselt vastavust deklareerida ilma sisulise kontrollita, samas kui Euroopa tootjad järgivad rangemaid standardeid. Seeläbi võivad kolmandate riikide tootjad saada veelgi suurema eelise, kuna oskavad vajalikke nõudeid esitada, mida ei ole võimalik ümber lükata tõendite kontrollitavuse puudumise tõttu. Tõhusa ja ühtlustatud kontrollisüsteemita võib see kahjustada ausat konkurentsi ning vähendada meetmete usaldusväärsust. Leiame, et VKEdele ei tohiks deklaratsiooni esitamisega lisanduda täiendavat koormust. Soovime määruse arutelude käigus töörühmas Euroopa Komisjoni poolt rohkem selgust enesedeklaratsiooni vormi kohta ning kas ja millal vajab enesedeklaratsioon tõendaja kinnitust.

5.8. Eesti leiab, et Euroopa Liidu tasandil peab karistuste ühtlustamine toimuma paindlikult ja liikmesriikide pädevust austavalt ning seetõttu piirduma eelnõus sätestatud proportsionaalsuse, heidutavuse ja tõhususe nõuetega.

Selgitus: Eelnõu artikkel 32 näeb ette liikmesriikide kohustuse kehtestada IAA määruse rikkumiste eest tõhusad, proportsionaalsed ja heidutavad karistused. Oleme seisukohal, et selline sõnastus on asjakohane ning tagab määruse eesmärkide saavutamise, säilitades samal ajal liikmesriikide paindlikkuse oma karistussüsteemi kujundamisel.

Toetame liikmesriikidele üldsõnalise karistamise kohustuse kehtestamist minimaalse harmoneerimise tasemel. Liidu õiguses tuleks vältida konkreetsete karistusmäärade, aegumistähtaegade, kergendavate või raskendavate asjaolude ning muude karistusõiguse üldosa küsimuste reguleerimist, kuna need peaksid jääma siseriikliku karistusõiguse pädevusse.

Kui määruse edasisel menetlemisel peaks siiski ilmnema vajadus täpsustada karistamisega seotud elemente (nt karistusmäära valikut või minimaalset ülemmäära), tuleks lähtuda kriminaalõiguse mudelsätetest, milles EL Nõukogu jõudis 2025. aasta detsembris kokkuleppele. Kuigi need mudelsätted on eelkõige mõeldud direktiivide ettevalmistamiseks ja keskenduvad kriminaalõiguslikele meetmetele, kajastavad need selgelt piiri, millisel tasandil liikmesriigid aktsepteerivad karistuspoliitika harmoneerimist ning millisel juhul on vajalik sekkumise eriline põhjendamine.

5.9. Eesti peab oluliseks, et eelnõuga kavandavad ehitustoodete määruse (EL) 2024/3110 muudatuste ning Euroopa tööstuse arengu kiirendamise määruse eelnõu riigihangete ja avaliku sektori toetuskavade nõuete omavaheline seos ja kohaldamise kord oleksid selgelt kindlaks määratud, et vältida sama teabe dubleerivat esitamist ja kontrollimist vähese süsinikusisaldusega ehitustoodete nõuete täitmisel.

Selgitus: Eelnõu sisaldab ehitustoodete määruse (CPR) muudatusettepanekut. IAA artikli 10 kohaselt loetakse CPR-i kohaldamisalasse kuuluv ja ühtlustatud tehnilise spetsifikatsiooni või Euroopa tehnilise hinnanguga hõlmatud ehitustoodete madala süsinikusisaldusega tooteks juhul, kui see vastab CPR-i artikli 5 lõike 5 või artikli 22 lõike 9 alusel vastu võetud delegeeritud aktides sätestatud nõuetele. See tähendab, et ehitustoodete puhul kujuneb madala süsinikusisaldusega tootena käsitlemise sisuline alus CPR-ist, kuid madala süsinikusisalduse nõudeid kohaldatakse IAA alusel riigihangetes ja avaliku sektori toetuskavades. Riigihangete puhul näeb IAA artikli 11 lõike 4 ette, et hankijad peavad nõudma ettevõtjalt deklaratsiooni või samaväärset dokumenti, mis tõendab vastavust artiklis 11 sätestatud nõuetele ning avaliku sektori toetuskavade puhul reguleerib vastavate madala süsinikusisalduse nõuete kohaldamist IAA artikkel 12. Seetõttu tekib küsimus, kuidas CPR-i alusel esitatavat või kättesaadavaks tehtavat teavet, sealhulgas tooteinfot, märgistust või toimivus- ja vastavusdeklaratsiooni, kasutatakse IAA alusel riigihankes nõutava ettevõtja deklaratsiooni ning avaliku sektori toetuskavades nõuete täitmise hindamisel.

Eelnõu väljatöötamisel tuleb arvestada, et CPR-i artiklis 83 on juba ette nähtud keskkonnanahoidlike riigihangete raamistik, mille kohaselt komisjon võtab delegeeritud aktidega vastu ehitustoodetele kohustuslikud minimaalsed keskkonnakestlikkuse nõuded avalikes hangetes. IAA artikkel 11 näeb samal ajal ette, et lisa II ja III I osa kohaldamisalasse kuuluvates riigihangetes peavad hankijad kohaldama seal sätestatud madala süsinikusisalduse nõudeid ning nõudma ettevõtjalt deklaratsiooni või samaväärset dokumenti nõuete täitmise tõendamiseks. Kui sama riigihange vastab nii IAA artikli 11 kui ka CPR artikli 83 alusel kehtestatud nõuete kohaldamistingimustele, võib tekkida nende nõuete paralleelse kohaldamise oht, sest eelnõust ei nähtu üheselt, kas üks raamistik välistab teise, kuidas nõuded omavahel suhestuvad või millist tõendit loetakse nõuete täitmise kontrollimisel piisavaks.

IAA eelnõuga muudetak스 CPR-i artikli 22 lõiget 9. Kehtivas CPR-is on komisjoni volitus kehtestada keskkonnakestlikkuse märgistamisnõudeid seotud kahe tingimusega: toode peab olema tavaliselt tarbijate valitav või ostetav ning toote üldine keskkonnatoime ei tohi sõltuda oluliselt selle paigaldamisest (ehk nõ riuilult valitav toode). IAA eelnõu artikli 35 kohaselt soovitakse need tingimused eemaldada. IAA eelnõu põhjenduse 79 kohaselt on muudatuse eesmärk võimaldada ehitustoodete märgistamist süsinikumahukuse alusel ka toodetele, mida tavaliselt lõpptarbijale ei müüda. Konkreetseid märgistamisnõudeid ei kehtestataks IAA eelnõuga vahetult, vaid need sõltuksid hilisematest CPR-i alusel antavatest delegeeritud aktidest. Samas seob IAA artikkel 10 madala süsinikusisaldusega ehitustoote määratluse muu hulgas CPR-i artikli 22 lõike 9 alusel antavate delegeeritud aktidega ning IAA artikli 11 lõige 4 näeb riigihangetes ette ettevõtja deklaratsiooni või samaväärse dokumendi nõuete täitmise tõendamiseks. Seetõttu tuleks eelnõus selgemalt määratleda CPR-i ja IAA nõuete omavaheline seos, sealhulgas kas CPR-i alusel esitatav märgistus, tooteinfo või toimivus- ja vastavusdeklaratsioon on IAA artikli 11 kohases riigihankes ja artikli 12 kohases avaliku sektori toetuskavas piisav tõend või tuleb ettevõtjal sama teave esitada täiendavalt IAA artikli 11 lõike 4 kohase deklaratsiooni või muu samaväärse dokumendi kaudu. Samuti tuleks selgitada, kuidas välditakse sama teabe dubleerivat esitamist ja kontrollimist. Kui samale hankele võivad kohalduda nii CPR-i artikli 83 kui ka IAA artikli 11 alusel kehtestatud nõuded, peaks eelnõust nähtuma, kuidas nende nõuete kattumine lahendatakse ning kuidas rakenduvad kummaski raamistikus ette nähtud erandid, sealhulgas ebaproportsionaalsete kulude lävendid.

6. Arvamuse saamine ning seisukohtade kooskõlastamine

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on seisukohtade ettevalmistamisel küsinud sisendit Justiits- ja Digiministeeriumilt, Kaitseministeeriumilt, Kliimaministeeriumilt, Rahandusministeeriumilt, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumilt, Välisministeeriumilt ning Riigikantselei JRKBlt. Samuti palusime ettepanekuid huvigruppidele (huvigruppide nimekirja vastavalt Lisa 2). Lisaks toimusid kohtumised nii ministeeriumide kui ka huvigruppide ning ettevõtjate liitudega seisukohtade ettevalmistamise protsessis. Arvamuse saatsid või osalesid seisukohtade ettevalmistamise aruteludes Kliimaministeerium, Justiits- ja Digiministeerium, Rahandusministeerium ning Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. Huvigruppidest saatsid oma ettepanekud: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Ettevõtjate ja Innovatsiooni Sihtasutus, Eesti Puhta Tööstuse ja Tehnoloogia Liit, Elektrilevi, Elering, Enefit, Keskkonnaamet, Neo Performance Materials, Tallinna Tehnikaülikool, Tartu Ülikool, Trisector.

Saabunud sisendid on esitatud kaasamise tabelis (lisa 1) ning saabunud ettepanekutega on võimaluse korral arvestatud.

Ministeeriumid on seisukohad kooskõlastanud Euroopa Liidu koordinatsioonikogus.